

Marzena Kruszewska, Akademia Wychowania Fizycznego w Poznaniu
Marek Nowacki, Wyższa Szkoła Bankowa w Poznaniu
info@active.poznan.pl

Wykorzystanie metody MACDAB w ocenie ekomuzeum „Wrzosowa Kraina”

Słowa kluczowe: ekomuzeum, MACDAB, ocena, Wrzosowa Kraina

Streszczenie

W pracy dokonano krytycznej analizy koncepcji „nowej muzeologii” i ekomuzeum. Wskazano na cechy charakterystyczne ekomuzeum, elementy różniące je od muzeum tradycyjnego i różne poglądy na jego istotę. Scharakteryzowano muzeum „Wrzosowa Kraina” i przedstawiono metodę MACDAB wykorzystywaną w ewaluacji ekomuzeów. W części empirycznej przedstawiono wyniki badań jakościowych ekomuzeum „Wrzosowa Kraina” z wykorzystaniem kwestionariusza MACDAB. Stwierdzono, że ekomuzeum „Wrzosowa Kraina” nie spełnia wszystkich kryteriów modelowego ekomuzeum. Zidentyfikowano liczne braki, między innymi w zakresie przygotowania planu strategicznego oraz prowadzenia dokumentacji ekomuzeum a także sukcesy – zwłaszcza w obszarze aktywizacji społeczności lokalnej. Sformułowano szereg postulatów dotyczących poprawy jakości produktu ekomuzeum.

Wstęp

Idea ekomuzeum narodziła się na fali krytyki starej muzeologii, która pojawiła się w latach pięćdziesiątych dwudziestego wieku i wynikała, jak twierdzono, z wszechobecnego braku zdolności tradycyjnych muzeów do radzenia sobie z postępującymi przemianami kulturowymi, środowiskowymi oraz socjalnymi. Głównym zarzutem stawianym starej muzeologii było zbyt duże zaangażowanie w metodykę działalności muzealnej a zbyt małe w rzeczywistości cel ich działalności [Vergo 1991, za: Borusiewicz 2012]. Zadaniem nowej muzeologii jest zatem ponowne sformułowanie roli muzeum w społeczeństwie, skupienie się na rozwoju nowych teorii i technik, umożliwiających muzeom bardziej efektywne komunikowanie się z gośćmi odwiedzającymi muzeum [Vergo 1991, za: Davis 2011]. Ponadto, nowa koncepcja zakładała zastąpienie rekonstrukcji obiektów, ochroną dziedzictwa *in situ* [Maggi i Falletti 2000]. Wymownym przejawem nowej muzeologii było więc powstanie ekomuzeum. Deklaracja z Quebec z „Pierwszych Międzynarodowych Warsztatów Ekomuzeów i Nowej Muzeologii” z 1984 najtrafniej ujmuje założenia nowej muzeologii: „...nowa muzeologia – ekomuzeologia, muzeologia społeczności lokalnych i wszystkie inne formy aktywnej muzeologii, powinny nie tylko zajmować się zachowaniem materialnych osiągnięć minionej cywilizacji i ochroną osiągnięć charakterystycznych aspiracje i technologii współczesną, lecz zajmować się przede wszystkim rozwojem społeczności lokalnych, odzwierciedlaniem czynników wpływających na rozwój społeczny i włączaniu ich w swoje plany na przyszłość” [Deklaracja z Quebec 1984, za: Davis 2011, s. 63].

Etymologicznie pojęcie ekomuzeum wywodzi się od dwóch greckich słów: *oikos* oraz *museion*. *Oikos* oznacza dom, co w tym kontekście należy rozumieć, jako małą ojczyznę, natomiast *museion* oznacza kolekcję lub zbiór rzeczy. A zatem ekomuzeum to muzeum małej ojczyzny, zbiór rzeczy materialnych i niematerialnych związanych z miejscem pochodzenia i życia określonej grupy ludzi [Keyes 1992, za: Hong Yi 2010]. Wyczerpującą definicję ekomuzeum zaproponowała Międzynarodowa Rada Muzeów: „ekomuzeum jest instytucją, która zarządza, bada i wykorzystuje – metodami naukowymi, edukacyjnymi i kulturowymi –

całe dziedzictwo danej społeczności, uwzględniając środowisko naturalne jak i otoczenie kulturowe. Dzięki ekomuzeum udaje się zaangażować lokalną społeczność w proces jego planowania i rozwoju. W tym celu wykorzystuje się wszystkie dostępne środki i metody, aby dać mieszkańcom możliwość zrozumienia, krytykowania i rozwiązywania – w sposób liberalny i odpowiedzialny – problemów, z którymi się borykają. Zasadniczo w ekomuzeum używa się języka rzeczywistości dnia codziennego i konkretnych sytuacji w celu osiągnięcia pożądaných zmian” [International Council of Museums, za: Zaręba 2008, s. 13].

Jorgensen wyróżnił pięć czynników, które odróżniają ekomuzeum od innych placówek zajmujących się ochroną dziedzictwa. Są to: centrum dokumentacji, mnogość obiektów wraz z wystawami, istnienie warsztatów aktywizujących odwiedzających, współpraca ze środowiskiem lokalnym oraz istnienie ścieżek i szlaków tematycznych [Jorgensen, osobisty komentarz, za: Maggi i Falletti 2000]. J. Gjestrum [1992] i G. Corsane [2005] sugerują, że podczas gdy tradycyjne muzeum to budynek, w którym eksperci zgromadzili i udostępnili zwiedzającym zbiory, to ekomuzea objaśniają interakcje pomiędzy ludźmi a otaczającym ich środowiskiem oraz angażują mieszkańców do większej dbałości o własne dziedzictwo i tradycje.

Idea ekomuzeum zakłada interakcję odbywającą się na trzech płaszczyznach: terytorium - społeczność - dziedzictwo historyczne [Widawski 2011, za: Mitura i Buczek-Kowalik 2012]. Powinno być zatem rozumiane jako sieć obiektów rozproszonych na danym terenie, obrazujących i promujących dziedzictwo regionu. Jest to inicjatywa oddolna, tworzona przez społeczność lokalną, która inspiracje do prezentowania zasobów czerpie z lokalnej historii i tradycji. Tak rozumiane ekomuzeum ma przede wszystkim chronić zasoby kulturowe i naturalne regionu oraz interpretować lokalne dziedzictwo. Ma ponadto promować lokalne dobra i usługi przy jednoczesnym angażowaniu zarówno miejscowej ludności, jak i odwiedzających [Zaręba 2008]. Jak podkreślają Mitura i Buczek-Kowalik [2012], mają temu służyć między innymi organizowane przez mieszkańców warsztaty rękodzieła, degustacje regionalnych potraw, cykliczne imprezy oraz spotkania tematyczne. Jak stwierdził P. Davis, niematerialne umiejętności mieszkańców, tradycje, wzorce zachowań czy struktura społeczna, są tak samo ważne jak dobra materialne [Davis 1999, za: Stefano 2009]. Dlatego też ekomuzeum w odróżnieniu od muzeum tradycyjnego, nie powinno pozyskiwać eksponatów w sposób konwencjonalny, lecz powinny one pozostawać w miejscu, w którym będą interpretowane zgodnie z kontekstem, w którym się znajdują [Varine 1973, za: Davis 2011]. To właśnie dziedzictwo określa wartość ekomuzeum, a jednocześnie ekomuzeum jest instrumentem jego ochrony [An i Gjestrum 1999, za: Davis 2011].

Na świecie do 2010 roku otwarto ponad 500 ekomuzeów o różnorodnej tematyce i strukturze. Są one zlokalizowane głównie w Europie (m.in. we Francji, Hiszpanii, Portugalii, Norwegii, Szwecji, Danii), ale też w Ameryce Południowej (w Brazylii i Meksyku), Ameryce Północnej (w Kanadzie i USA), a nawet w Chinach, Japonii czy Korei Południowej [Hong Yi 2010]. Utworzenie ekomuzeum wiąże się często z różnego rodzaju zintegrowanymi projektami regionalnymi (np. *Ecomusée d'Alsace* we Francji, *Ekomuseum Bergslagen* w Szwecji, *Suojia Ecomuseum* w Chinach) lub lokalnymi inicjatywami ukierunkowanymi tematycznie (np. *Ecomusée de la Noix du Périgord* we Francji, *Ecomuseo dell'Argilla* we Włoszech) [Mitura i Buczek-Kowalik 2012].

W Polsce inicjatywę tworzenia ekomuzeów podjęła w 2000 roku B. Kazior, a pierwszym, które powstało było Ekomuzeum im. Jana Pazdura w Starachowicach [Kazior 2008, za: Zaręba 2008]. Obecnie w Polsce istnieje 27 ekomuzeów, a kolejne 12 jest w fazie tworzenia [Mitura i Buczek-Kowalik 2012]. Niektóre z nich zostały utworzone przy Zielonych Szlakach Greenways (np. *Ekomuzeum Lanckorona* i *Ekomuzeum Babiej Góry* na Bursztynowym Szlaku), inne przy szlakach rowerowych (np. *Ekomuzeum Cysterskie* przy Szlaku Odry) jeszcze inne zostały powołane przez lokalne inicjatywy tematyczne (np. *Ekomuzea Mazur*, *Ekomuzeum im. Jana Pazdura*, *Ekomuzeum Wrzosowa Kraina*).

Rodzaje i modele ekomuzeum

Pionier instytucji ekomuzeum, Georges Henri Rivière podkreślał, że różnorodność ekomuzeów jest nieograniczona. Rivard określił cztery kategorie ekomuzeów [Rivard 1988, za: Davis 2011]:

- ekomuzeum badawcze – najbardziej tradycyjna postać ekomuzeum, którego celem jest interpretacja interakcji między środowiskiem a kulturą;
- ekomuzeum rozwoju – bardziej zorientowane na rozwój społeczeństwa, tożsamość kulturową oraz ekonomiczne cele mieszkańców;
- ekomuzeum specjalistyczne – powiązane z konkretnymi dziedzinami pracy mieszkańców, korzystających ze specyficznych zasobów naturalnych danego regionu np. drewna czy minerałów;
- ekomuzeum walki – ten typ ekomuzeum zazwyczaj znajduje się na obszarach miejskich i jest poświęcone walce ze społecznymi problemami, z którymi borykają się mieszkańcy zarówno dziś, jak i w latach poprzednich.

W rzeczywistości, obok lokalnych grup, które chcą stworzyć nowe ekomuzeum, są też wyraźnie zauważalne procesy transformacji tradycyjnego muzeum w ekomuzeum. Dlatego też M. Maggi i V. Falletti [2000] zaproponowali następującą typologię ekomuzeów:

- ekomuzeum mikrohistorii – składa się zazwyczaj z kilku budynków, położonych na terenie jednej gminy, wykorzystywanych wcześniej przez miejscową ludność w różnych celach. Kładzie ono szczególny nacisk na zaprezentowanie historii danego miejsca, poprzez liczne indywidualne opowieści. W jego obszarze są prowadzone liczne badania i dokumentacje historyczne;
- ekomuzeum-parasol – składa się z kilku obiektów położonych w różnych gminach, połączonych wspólną historią i dziedzictwem. Kluczowym aspektem tego typu ekomuzeum, jest zaangażowanie mieszkańców, którzy mają wpływ na procesy interpretacji dziedzictwa;
- ekomuzeum-osada – jest to zbiór budynków, zgrupowanych w celu utworzenia środowiska o określonym kontekście. Ten rodzaj ekomuzeum jest bardzo zbliżony do skansenu. W jego skład wchodzi często zrekonstruowane budynki czy oryginały budynki wzniesione na nowo w innym miejscu. Angażuje mieszkańców w procesy zarządzania, a także prezentację dziedzictwa;
- ekomuzeum-sieć – posiada wiele cech charakterystycznych dla tradycyjnego muzeum. Stanowi część systemu, sieci, stworzonej w celu ochrony danego obszaru – prezentowane zasoby skupia zwykle w jednym miejscu, lecz jest zależne od innego obiektu, które nim zarządza. Niski poziom autonomii utrudnia jego wiarygodność jako miejsca będącego odzwierciedleniem lokalnej społeczności.

Ekomuzeum to instytucja łącząca ze sobą różne elementy dziedzictwa. A zatem jest ono wątkiem – nicią, zespalającą dany obszar. „Naszyjnikowy model” pomaga zrozumieć, że łącząc atrybuty danego terytorium, można sprawić, że miejsce to stanie się wyjątkowe i charakterystyczne. W owym modelu, perłami są poszczególne elementy danego obszaru takie jak: elementy krajobrazu, mieszkańcy, ich wspomnienia, opowieści, piosenki oraz tradycje. Zbierając te elementy w jeden naszyjnik – wątek, można stworzyć ciekawą formę. Jednakże jak w każdym naszyjniku, tak i w przypadku ekomuzeum, istotnym elementem jest jego zapięcie. W modelu ekomuzeum funkcję naszyjnikowego zapięcia pełnią ludzie. Są nimi na przykład profesjonaliści zaangażowani w ideę ekomuzeum, działacze spośród lokalnej społeczności czy podmioty wspierające tę instytucję finansowo. Tak jak bez zapięcia każda biżuteria staje się bezużyteczna, tak samo bezużyteczne staje się ekomuzeum bez tych osób [Davis 2011].

Cechy charakterystyczne ekomuzeum

Termin ekomuzeum używany jest przez bardzo zróżnicowane organizacje, często znacznie różniące się pomiędzy sobą. W 1998 roku P. Davis przeprowadził badania ankietowe w 166 organizacjach, posługujących się tą nazwą. Ich celem było zidentyfikowanie czynników wspólnych dla wszystkich ekomuzeów. Wyniki badań wskazały, że organizacje te znacznie różnią się między sobą między innymi zasięgiem geograficznym, sposobem finansowania czy zaangażowaniem społeczności. Poszukiwanie tak zwanych wskaźników ekomuzeum, czyli cech wspólnych, charakterystycznych dla tej organizacji, P. Davis oparł na pracy O. Hamrina i M. Hulandera [1995, za: Davis 2011], którzy już wcześniej zasugerowali pewne cechy ekomuzeum. Zaproponowana przez nich lista wskaźników nie odnosiła się jednak do środowiska naturalnego i pomijała wiele istotnych kwestii [Davis 2011].

Podobną listę cech stworzył P. Boylan w 1992 roku. Jego zdaniem kluczowe kategorie charakteryzujące ekomuzeum to: terytorium, charakter zbiorów, interdyscyplinarne podejście do interpretacji dziedzictwa, specyfika odwiedzających ekomuzeum oraz pozycja lokalnej społeczności. P. Boylan sugeruje, że poddając każdą z tych kategorii ocenie w pięciostopniowej skali, gdzie 1 oznacza tradycyjne muzeum, a 5 ekomuzeum, poznamy charakter danego muzeum. Zebrana liczba punktów na poziomie 13 lub mniej wskazywałaby na tradycyjny charakter muzeum, od 14 do 19 punktów oznacza muzeum, w którym częściowo bierze się pod uwagę środowisko i lokalną społeczność, natomiast wynik od 20 punktów oznacza typowe ekomuzeum [Boylan 1992, za: Davis 2011].

Cechy charakterystyczne ekomuzeum, zaproponowane m.in. przez P. Davisa i P. Boylana, zostały przez nich uporządkowane i rozwinięte w 2007 roku w porozumieniu z naukowcami z Instytutu Badań Społeczno-Ekonomicznych Piemontu w Turynie (Włochy). Ekspertsi zajmujący się ekomuzeami zaproponowali 21 wskaźników, zgodnie z którymi każde ekomuzeum powinno spełniać następujące kryteria [Corsane i in. 2007a, 2007b, za: Davis 2011, ss. 92-93]:

- 1) być prowadzone przez społeczność lokalną,
- 2) uwzględniać w sposób demokratyczny udział społeczności lokalnej we wszystkich procesach decyzyjnych i działaniach ekomuzeum,
- 3) stymulować współwłasność i zarządzanie ekomuzeum przy udziale mieszkańców, lokalnych władz i przedsiębiorców oraz doradców naukowych,
- 4) stawiać nacisk na zarządzanie dziedzictwem, a nie na produkty tego dziedzictwa przeznaczone do konsumpcji,
- 5) zachęcać do współpracy lokalnych rzemieślników, artystów, pisarzy, malarzy, muzyków,
- 6) opierać się na aktywnych, dobrowolnych działaniach lokalnych wolontariuszy,
- 7) koncentrować się na lokalnej tożsamości i poczuciu przynależności do danego miejsca,
- 8) dotyczyć obszaru geograficznego, określonego przez różne cechy wspólne,
- 9) obejmować zarówno aspekty przestrzenne jak i czasowe, ukazując rozwój obszaru,
- 10) przybrać formę muzeum fragmentarycznego, składającego się z centrum i odchodzącej od niego sieci różnych powiązanych obiektów,
- 11) promować ochronę i zachowanie miejscowych zasobów dziedzictwa,
- 12) skupiać jednakową uwagę na ruchomych i nieruchomych wytworach kultury materialnej i zasobach dziedzictwa,
- 13) wspomagać zrównoważony rozwój i rozsądne korzystanie z zasobów,
- 14) zezwalać na zmiany i rozwój terenu,
- 15) sprzyjać istniejącym programom dokumentacji przeszłości i teraźniejszości oraz ludzkich interakcji ze wszystkimi elementami środowiska (ekonomicznego, fizycznego, kulturowego, społecznego i politycznego),

- 16) sprzyjać badaniom na wielu poziomach: od badań prowadzonych przez lokalnych specjalistów po badania naukowców,
- 17) wspierać multidyscyplinarne podejście do prac badawczych,
- 18) zachęcać do podjęcia próby kompleksowej interpretacji relacji między naturą a kulturą,
- 19) usiłować ilustrować powiązania pomiędzy naturą a kulturą, przeszłością a teraźniejszością,
- 20) uwzględniać zależności między dziedzictwem a turystyką odpowiedzialną,
- 21) przynosić korzyści lokalnej społeczności takie jak np. korzyści ekonomiczne, poczucie dumy.

Powyższe wskaźniki ekomuzeum, zostały wykorzystane między innymi do oceny ekomuzeum Wyspy Robben, położonego na wyspie u wybrzeży Republiki Południowej Afryki [Corsane 2006].

Celem niniejszego artykułu jest ocena ekomuzeum „Wrzosowa Kraina” z wykorzystaniem kwestionariusza MACDAB. Główne pytanie, na jakie ma odpowiedzieć praca brzmi: Czy ekomuzeum „Wrzosowej Krainy” spełnia kryteria modelowego ekomuzeum?

Charakterystyka ekomuzeum „Wrzosowa Kraina”

Ekomuzeum „Wrzosowa Kraina” położone jest w północnej części województwa dolnośląskiego, na terenie dwóch powiatów: polkowickiego oraz bolesławieckiego i w obrębie trzech gmin: Przemków, Chocianów i Gromadka. Jest to obszar tradycyjnie nazywany Borami Dolnośląskimi i objęty ochroną w postaci Przemkowskiego Parku Krajobrazowego. Pod koniec 2005 roku pojawiły się pierwsze próby powołania ekomuzeum jako jednostki aktywnie chroniącej dziedzictwo przyrodniczo-kulturowe regionu. Zaowocowało to powołaniem zespołu roboczego do spraw ekomuzeum, w składzie którego znaleźli się przedstawiciele gmin Przemków, Chocianów i Gromadka, reprezentujących sektor publiczny, społeczny i gospodarczy. 22 września 2006 roku w „Pasiece Maja” w Krępie, w ramach obchodów VII Dolnośląskiego Święta Miodu i Wina, dokonano symbolicznego otwarcia ekomuzeum „Wrzosowa Kraina”.

Na specyficzny charakter ekomuzeum „Wrzosowa Kraina” silny wpływ ma historia regionu. U schyłku X wieku słowiańskie plemiona śląskie: Dziadoszanie, Trzebowianie i Bobrzanie, zostały włączone do państwa Mieszka I. Ziemie te często cierpiały podczas najazdów czeskich i niemieckich, a w XIII wieku zostały objęte kolonizacją niemiecką. W kolejnych latach ziemie te należały do państwa Habsburgów, a od 1871 do zjednoczonych Niemiec. Podczas walk o opanowanie Dolnego Śląska w czasie II Wojny Światowej, obszar, na którym leży ekomuzeum uległ niewielkim zniszczeniom. Po Wojnie miały na tym terenie miejsce liczne przesiedlenia ludności. Większość Niemców została wysiedlona, natomiast przybyła ludność miała różnorodne pochodzenie. Oprócz Polaków z terenów wcześniejszej II Rzeczypospolitej, zostały osiedlone tu rodziny polskich reemigrantów z Jugosławii, a także Łemkowie, przymusowo przesiedleni w ramach Akcji „Wisła”. Ta wielokulturowość do dziś wpływa na specyficzny charakter regionu oraz ma swoje odzwierciedlenie w elementach kultury obszaru Wrzosowej Krainy [Żuber 2008].

Rolę centrum informacyjno-dokumentacyjnego pełni siedziba Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Wrzosowa Kraina” w Chocianowie (fot. 1). Jest to organizacja, która tworzy strategie, prowadzi badania, organizuje szkolenia i gromadzi wszelkie materiały dotyczące obszaru ekomuzeum „Wrzosowej Krainy”. Zajmuje się także prowadzeniem

działalności informacyjno-promocyjnej i wydawniczej. Liczne materiały dotyczące ekomuzeum można znaleźć także w siedzibie koordynatora programu ekomuzeum – Fundacji „Wrzosowa Kraina” w Chocianowie, w siedzibie Grupy Partnerskiej „Wrzosowa Kraina” w Przemkowie, oraz w siedzibie Fundacji Ekologicznej „Zielona Akcja” w Legnicy.

Fotografia 1. Materiały promocyjne w centrum informacyjno-dokumentacyjnym [aut. M. Kruszewska]

Fotografia 2. Zajęcia we „Wrzosowej Chacie” [„Wrzosowa Chata” w Borówkach 2010]

Ekomuzeum „Wrzosowa Kraina” tworzy sześć punktów: „Wrzosowa Chata”, „Pasięka Maja”, „Dom Leśnika”, „Piernikowy Świat Wandzi”, pracownia tkacka „Szara Przystań” oraz pracownia ceramiczna.

„Wrzosowa Chata” to jedno z najczęściej odwiedzanych miejsc ekomuzeum. Położona jest we wsi Borówki w malowniczym, leśnym otoczeniu, na skraju Przemkowskiego Parku Krajobrazowego. We „Wrzosowej Chacie” można zapoznać się z bogactwem runa leśnego oraz przydomowego zielnika. Właścicielka, organizuje dla chętnych warsztaty zielarskie (fot. 2). „Wrzosowa Chata” znajduje się w gospodarstwie agroturystycznym „Gajówka Głuszec” oferującym noclegi i regionalne potrawy [Smoląg 2008, za: Zaręba 2008].

„Pasięka Maja”, znajduje się w Krępie i posiada około stu uli. Prezentuje się tutaj historię pszczelarstwa w regionie, życie i zwyczaje pszczół, rodzaje miodu i ich właściwości. Właściciel prowadzi warsztaty z odlewania świec z wosku pszczelego. Istnieje możliwość wzięcia udziału w apiterapii. Atrakcją jest także sklep oferujący różne gatunki miodu [Pasięka Maja w Krępie 2010].

„Piernikowy Świat Wandzi” położony jest w Przemkowie. Prowadząca punkt pani opowiada turystom o tradycjach pieczenia pierników w Przemkowie oraz zdradza tajemnice ich wypieku. Ponadto, odwiedzający mogą wziąć udział w warsztatach pieczenia i ozdabiania pierników [Fundacja Ekologiczna „Zielona Akcja” 2011, *Ekomuzeum „Wrzosowej Krainy”*].

„Dom Leśnika” położony w Duninowie, przybliży zwiedzającym historię łowiectwa i leśnictwa w Borach Dolnośląskich. Gospodarstwo Agroturystyczne „Dom Leśnika” oferuje także noclegi i potrawy myśliwskie przygotowane przez właścicieli [Smoląg 2008, za: Zaręba 2008].

W Pracowni ceramicznej w Ostaszowie można poznać tradycyjne sposoby wyrobu ceramiki oraz obejrzeć przedmioty użytkowe i artystyczne wykonane z ceramiki.

Opiekunka Pracowni prowadzi warsztaty poświęcone ceramice [Fundacja Ekologiczna „Zielona Akcja” 2011, *Ekomuzeum „Wrzosowej Krainy”*].

W Krępie, mieści się pracownia tkacka „Szara Przysiań”. Tutaj zwiedzający mogą poznać historię tkactwa i sposoby tkania a także wziąć udział w warsztatach tkackich.

W przyszłości planuje się rozszerzyć ofertę o pięć kolejnych punktów: „Skrzydlate Niebo” w Konradówce, „Podkowa” w Nowej Kuźni, „Wiekowa Chata u Świerszczów” w Gromadce, „Piaskowy Las” w Czernikowicach oraz „Cisówka” w Chocianowie.

Nieodłącznym elementem „żywego muzeum” są pokazy i wydarzenia. Ekomuzeum „Wrzosowej Krainy” w swej ofercie ma wiele interaktywnych zajęć. Jednym z oferowanych warsztatów są „Lekcje w przyrodzie” prowadzone są przez instruktorów Fundacji Ekologicznej „Zielonej Akcji”. Odbývają się one na sześciu ścieżkach: „Uroczysko Czarne Stawy”, „Stawy Przemkowskie”, „Ścieżka zmysłów”, ścieżka historyczno-przyrodnicza po Przemkowie, „Tropienie śladów zwierząt” i „Lasy okolic Przemkowa” [Smolağ 2008, za: Zaręba 2008]. Panie z Koła Stowarzyszenia Łemków w Przemkowie prowadzą w Przemkowskim Ośrodku Kultury pokazy i warsztaty ukazujące tradycje kulturowe Łemków. Jednym z przejawów ich kultury jest malowanie pisanek według tradycji łemkowskich.

Jedną z corocznych imprez jest czerwcowe „Spotkanie Czterech Kultur”. Jest to wielobarwna impreza, odbywająca się w Gromadce. Publiczność ma okazję zapoznać się ze sztuką ludową i tradycjami mniejszości narodowych zamieszkujących region: jugosłowiańskiej, ukraińskiej, ludności z Kresów Wschodnich oraz Łemków. W lipcu organizowany jest „Dzień Jagody” w Chocianowie, gdzie prezentowane są dary runa leśnego, odbywa się wystawa produktów lokalnych i rękodzielniczych, a także konkurs na najlepszą potrawę, której składnikiem są jagody. Uczestnicy imprezy mają okazję poznać smak potraw, ciast i nalewek wytwarzanych z jagód. Imprezie tej towarzyszy Festiwal Mniejszości i Zespołów Etnicznych „Świat pod Kyczerą”.

Pierwszą sierpniową imprezą jest święto kultury łemkowskiej, odbywające się w Michałowie, czyli „Łemkowska Watra na Obczyźnie”. Bohaterami tego dnia są Łemkowie, ich tradycje, obyczaje, kultura, a także pieśni z cerkwi greckokatolickiej. Także w sierpniu w Borówkach, odbywa się „Święto Wrzosu”. Podczas „Świąt” przygotowywane są liczne stoiska z lokalnymi produktami oraz organizowane są warsztaty dla najmłodszych. Atrakcją święta jest rajd rowerowy.

Kolejnym wydarzeniem jest „Dolnośląskie Święto Miodu i Wina”. Jest to impreza o charakterze ponadregionalnym, która prezentuje bogactwo wielogatunkowych miodów, a przede wszystkim lokalny wyrób - „Miód wrzosowy”. Na straganach prezentowane są różne miody, w tym miody pitne, a także produkty pszczele. Tradycją tego święta jest ogólnopolski „Bieg po Miód”, który każdy uczestnik kończy z nagrodą w postaci czarki miodu. Nieodłącznym elementem święta jest także wystawa i sprzedaż sprzętu pasiecznego, win oraz winorośli.

Cykl imprez kończy październikowe „Święto Wesołego Karpia” odbywające się w Ostaszowie. Dzień ten jest okazją do bliższego poznania karpia, zwiedzając rezerwat przyrody „Stawy Przemkowskie”, jak i degustując karpie przyrządzane przez gospodarzy [Imprezy plenerowe 2010].

Ocena ekomuzeum „Wrzosowa Kraina”

Metoda

W pracy zastosowano szereg metod badawczych. Przed udaniem się na miejsce badań terenowych wykonano analizę źródeł dotyczących „Wrzosowej Krainy”. Na miejscu prowadzono wywiady nieskategoryzowane i kwestionariuszowe skategoryzowane z wykorzystaniem kwestionariusza MACDAB. Ponadto prowadzono obserwację uczestniczącą na terenie „Wrzosowej Krainy”. Do oceny funkcjonowania ekomuzeum „Wrzosowa Kraina” wybrano metodę kwestionariuszową MACDAB, ponieważ pozwala ona w sposób kompleksowy ocenić działania podejmowane przez osoby zarządzające ekomuzeum. Analizie poddane są różne aspekty funkcjonowania muzeum, począwszy od planowania strategicznego, poprzez zarządzanie lokalnymi zasobami dziedzictwa, aż po obszar aktywności społeczności lokalnej. Ocena dotyczy także inicjatyw aktualnie podejmowanych przez zarządzających ekomuzeum a także ich zgodności z teoretycznymi założeniami ekomuzeum. Kwestionariusz MACDAB służy nie tylko do diagnozowania stanu faktycznego ekomuzeum, ale ma zachęcać jego menadżerów do aktywnej realizacji oraz monitorowania skuteczności podejmowanych działań w ekomuzeum.

Kwestionariusz MACDAB przetłumaczono na język polski z włoskiego oryginału na podstawie wersji zawartej w pracy Borelliego i in. [2008]. Kwestionariusz składa się z 37 pytań zgrupowanych w trzy obszary tematyczne. Pierwszy z nich obejmuje pytania dotyczące udziału i zaangażowania społeczności lokalnej w działaniach ekomuzeum, drugi obszar odnosi się do strategii zarządzania ekomuzeum, trzeci zaś dotyczy zarządzania lokalnymi zasobami dziedzictwa (pełna wersja kwestionariusza zamieszczona została w aneksie). Na rycinie 1 przedstawiono schematyczną wizualizację obszarów tematycznych kwestionariusza.

W każdym z obszarów znajdują się pytania główne odnoszące się do innego kryterium oceny oraz szereg pytań pomocniczych. Odpowiedzi na każde z pytań głównych ocenia się za pomocą czterostopniowej skali od 1 do 4, gdzie 1 oznacza „zdecydowanie nie”, a 4 oznacza „zdecydowanie tak” – odpowiadających rzeczywistej sytuacji ekomuzeum. W obszarze pierwszym można maksymalnie przyznać 52 punkty, w obszarze drugim – 44 punkty, zaś w obszarze trzecim – 52 punkty. W tabeli numer 1 podano, jak należy interpretować liczbę punktów zdobytą przez oceniane ekomuzeum.

Rycina 1. Schematyczna wizualizacja kwestionariusza MACDAB (opracowanie własne wg Borrelli i in. 2008, s. 23).

Tabela 1. Znaczenie liczby punktów zdobytych przez ekomuzeum z wykorzystaniem kwestionariusza MACDAB.

Liczba punktów	Znaczenie zdobytej liczby punktów dla ekomuzeum
1-74	Ekomuzeum posiada status lub strategię; w niewielkim stopniu stosuje metody zachęcające mieszkańców do zaangażowania w działania ekomuzeum; menedżerowie w sposób ogólny zarządzają lokalnym dziedzictwem.
75-111	Ekomuzeum ma pewne trudności w przyjmowaniu zasad dotyczących współuczestnictwa miejscowej ludności w działaniach muzeum, lecz robi postępy.
112-148	Ekomuzeum osiągnęło główne cele dotyczące uczestnictwa i zaangażowania miejscowej ludności; posiada dobrze opracowaną strategię; umiejętnie wykorzystuje zasoby dziedzictwa.

Źródło: Borelli i in. [2008].

Organizacja i przebieg badań

Badania właściwe zostały poprzedzone pogłębioną analizą źródeł dotyczących ekomuzeum „Wrzosowej Krainy”. Miała ona na celu poznanie historii powstania ekomuzeum, jednostek współdziałających, sposobów funkcjonowania ekomuzeum. Po uprzednim zapoznaniu się z ofertą ekomuzeum i skontaktowaniu z osobami prowadzącymi poszczególne jego punkty, uzyskano zgodę na przeprowadzenie badań we „Wrzosowej Krainie”. Badania prowadzono w sierpniu 2013 roku. Przeprowadzono wywiady z właścicielką punktu „Wrzosowa Chata” – panią Bogumiłą Naruszewicz oraz wywiad kwestionariuszowy skategoryzowany z jednym z założycieli ekomuzeum „Wrzosowej Krainy”, wiceprezesem Fundacji „Zielona Akcja” – panem Krzysztofem Szustką. Ponadto, przeprowadzono wywiady z kilkoma mieszkańcami wsi leżących na obszarze „Wrzosowej Krainy”. Uzyskane informacje pozwoliły na interpretację i opracowanie wyników badań.

Wyniki badań

Aktywność społeczności lokalnej

Pierwszy z ocenianych obszarów ekomuzeum obejmuje społeczność lokalną i jej zaangażowanie w funkcjonowanie ekomuzeum. Trzydzieści pytań zawartych w tym obszarze ma umożliwić zidentyfikowanie osób tworzących kadrę zarządzającą ekomuzeum, ocenę sposobów współpracy menedżerów ekomuzeum z lokalną społecznością i sposobów aktywizacji mieszkańców do pracy w ekomuzeum.

1.1¹. Zgodnie z informacją uzyskaną od wiceprezesa Fundacji „Wrzosowa Kraina”, jednego z koordynatorów ekomuzeum „Wrzosowa Kraina”, „jest ono wewnętrznym programem współpracy kilku punktów, które wzajemnie się wspierają i promują” [K. Szustka, informacja ustna]. Formalną stroną utworzenia ekomuzeum zajmowało się Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Wrzosowa Kraina”, natomiast rolę koordynatora projektu pełniła Fundacja „Wrzosowa Kraina”. Niezmiennie, od ośmiu lat działania ekomuzeum „Wrzosowa Kraina” koordynują te same osoby: Anita Smołąg oraz Krzysztof Szustka. Są to osoby znane w regionie z zaangażowania w różnego rodzaju działalność ekologiczną. W okresie dwóch ostatnich lat, z kierownictwem ekomuzeum kontaktowało się szereg osób, proponujących nowe idee do wdrożenia we „Wrzosowej Krainie”. Każdym punktem ekomuzeum zarządza jego właściciel, który jest znany w swojej miejscowości. Osoby pragnące włączyć się w działalność ekomuzeum, kontaktują się bezpośrednio z właścicielami punktów i tam uzyskują informacje na temat możliwych form aktywności. Często osoby takie zwracają się bezpośrednio do kadry zarządzającej (4 punkty²).

¹ Numery akapitów odpowiadają numerom pytań kwestionariusza zamieszczonego w aneksie na końcu artykułu.

² Liczba punktów jaką przyznano za oceniany obszar aktywności ekomuzeum.

1.2. i 1.3. Menedżerowie ekomuzeum wciąż starają się budować dobre relacje z mieszkańcami i lokalnymi przedsiębiorcami, tworząc sieć informacyjną. Ekomuzeum „Wrzosowa Kraina” nie prowadzi samodzielnie szkoleń dla mieszkańców. W tym zakresie współpracuje z jednostką nadrzędną – Stowarzyszeniem Lokalna Grupa Działania „Wrzosowa Kraina”, której projekty, programy szkoleniowe, konkursy i spotkania odbywają się także na terenie ekomuzeum „Wrzosowa Kraina”. Menedżerowie ekomuzeum dokładają wszelkich starań, by informacje o organizowanych warsztatach dotarły do jak najszerszej grupy odbiorców. Wykorzystują do tego różne środki przekazu, takie jak: gazetę „Życie Gminne”, stronę internetową „Wrzosowej Krainy”, stronę internetową Gminnego Ośrodka Kultury i Sportu w Gromadce, profil na portalu społecznościowym Facebook użytkownika „Wrzosowa Kraina” oraz gabloty w okolicznych wsiach. Ponadto menedżerowie ekomuzeum wciąż poszerzają spektrum narzędzi porozumiewania się ze społecznością lokalną: w 2014 roku ma zostać utworzona strona internetowa ekomuzeum „Wrzosowa Kraina”. Prowadzone szkolenia i programy adresowane są do mieszkańców miejscowości leżących na obszarze sześciu gmin: Przemków, Lubin, Gromadka, Chojnów, Bolesławiec i Chocianów. Poprzez współorganizowanie spotkań i szkoleń, menedżerowie starają się zachęcić mieszkańców do współpracy z ekomuzeum. W ciągu ostatnich lat, wiele osób już włączyło w działalność ekomuzeum, a co najważniejsze, co jakiś czas pojawiają się nowi chętni. W roku poprzedzającym badanie, zorganizowano około piętnaście szkoleń dla mieszkańców oraz przedsiębiorstw, których tematyka dotyczyła między innymi tworzenia i rozwoju mikroprzedsiębiorstw, produktu i marki lokalnej oraz różnicowania działalności w kierunku sektorów pozarolniczych. Ponadto, odbyły się warsztaty, takie jak: pisanie i zarządzania projektami czy technik wykonywania ozdób wielkanocnych. Inicjatywa ich utworzenia wychodziła ze strony ekomuzeum (3 i 4 punkty).

1.4. Tak jak zostało to opisane w punkcie 1.3., menedżerowie zachęcają mieszkańców do czynnego włączenia się w działania ekomuzeum. Uczestnictwo w szkoleniach i warsztatach, jest wstępem do tego, by zostać wolontariuszem ekomuzeum. W ostatnim kwartale 2013 roku odbyły się warsztaty kulinarne, szkolenie z podstaw ekonomii oraz spotkanie zachęcające do zaangażowania w rozwój własnych miejscowości. Z rozmów z mieszkańcami wynika, że zachęcają oni siebie nawzajem do aktywnego uczestnictwa w życiu miejscowości. W chwilach wzmożonego ruchu turystycznego, gdy właściciele punktów ekomuzeum zachęcają mieszkańców wioski do włączania się w obsługę punktów na zasadach wolontariatu. Podczas organizacji cyklicznych imprez, także poszukuje się wolontariuszy, którzy pomagają obsługiwać stanowiska podczas imprezy (2 punkty).

1.5. i 1.6. Na ogół wszystkie szkolenia i warsztaty organizowane są dla miejscowej ludności. Czasami jednak, pewne działania i spotkania kierowane są do określonych grup odbiorców. Czasami organizowane są spotkania dotyczące produktu, marki lokalnej a także usług oferowanych w ramach działalności programu ekomuzeum „Wrzosowa Kraina”, które kierowane są tylko do miejscowych artystów i rękodzielników. Zazwyczaj są oni obecni wraz ze swoimi dziełami na wydarzeniach organizowanych przez ekomuzeum. „Należy pamiętać o tym, że nie o to chodzi, by wymyślić i narzucić komuś warsztat. Należy zachęcać i poczekać, aż dana osoba nabierze ochoty do zaangażowania się w działalność ekomuzeum. Odwiedzający bardzo szybko potrafią wyczuć, że coś jest wymuszone czy wyuczone i jeśli nie jest to pasją danego człowieka, spotyka się ograniczonym zaufaniem i dystansem ze strony turysty” [K. Szustka, informacja ustna, 18 sierpnia 2013]. „Jest grono osób, które do nas przychodzi, mówi, że chce coś zrobić, otworzyć kolejny punkt ekomuzeum, jednakże brak im konkretnego pomysłu na tę działalność. Jesteśmy otwarci na wszelkiego rodzaju nowości, ale nie możemy narzucić komuś, jakiego rodzaju warsztat będzie wykonywać – musi to być jego własny pomysł” [K. Szustka, informacja ustna, 18 sierpnia 2013]. W programach Stowarzyszenia Lokalnej Grupy Działania „Wrzosowa Kraina” proponuje się współpracę nie tylko mieszkańcom danego obszaru, ale także stowarzyszeniom, szkołom

i miejscowym przedsiębiorcom. Oferta warsztatów i konkursów z zakresu edukacji ekologicznej kierowana jest głównie do dzieci ze szkół podstawowych i przedszkoli oraz do nauczycieli. Liczne szkolenia adresowane są głównie do lokalnych przedsiębiorstw, rolników, stowarzyszeń oraz do osób młodych w wieku od 18 do 35 lat (3 i 3 punkty).

1.7. Spotkania i dyskusje, o których była mowa wcześniej, miały przede wszystkim zaangażować mieszkańców w rozwój obszaru i uświadomić im, że można zarabiać na lokalnym dziedzictwie, a ponadto miały na celu przełamanie barier między organami administracji a mieszkańcami. O pozytywnych efektach zachęcania mieszkańców i lokalnych rzemieślników do aktywności w ekomuzeum i przełamaniu barier pomiędzy nimi, świadczy odpowiedź zwrotna mieszkańców – powstanie sześciu punktów ekomuzeum oraz stałe poszerzanie jego oferty (3 punkty).

1.8. Istotnym elementem skracania dystansu pomiędzy władzami a mieszkańcami jest stosowanie odpowiedniego języka komunikacji. W kontakcie z mieszkańcami menedżerowie ekomuzeum stosują prosty i zrozumiały język dla mieszkańców wiosek. Ponieważ jedną z cech charakterystycznych ekomuzeum „Wrzosowa Kraina” jest wielokulturowość, język ten musi być szczególnie zrozumiały dla osób o różnym pochodzeniu. Dzięki jasnemu i prostemu przekazowi, Łemkowie, mniejszość ukraińska, jugosłowiańska oraz ludność z Kresów Wschodnich, znając założenia ekomuzeum, są w stanie jasno określić, jakie korzyści może przynieść im udział w programie ekomuzeum, bez konieczności tłumaczenia dokumentów na język ojczysty (3 punkty).

1.9. Proces angażowania mieszkańców rozpoczął się już na etapie powstawania programu ekomuzeum. Z inicjatywy Fundacji Partnerstwo dla Środowiska miały powstać dwa punkty ekomuzeum: punkt pszczelarski „Pasieka Maja” oraz punkt wojsk poradzieckich. To właśnie pod wpływem sugestii i zainteresowania mieszkańców plany te zostały zmienione i zamiast punktu wojsk poradzieckich powstała „Wrzosowa Chata” oraz „Dom Leśnika” (4 punkty).

1.10. i 1.13. Działania menedżerów „Wrzosowej Krainy” spowodowały, że mieszkańcy obszaru ma pozytywny stosunek do marki ekomuzeum. Są oczywiście i tacy, dla których rozwój obszaru, na którym mieszkają jest obojętny, a przyciąganie turystów do wsi i przygotowanie atrakcyjnej oferty, uważają za zbędne. Niechęć wobec rozwoju programu ekomuzeum wynika często z zazdrości wobec osób, które zaangażowały w działalność i osiągnęły sukces, a także z braku chęci do działania, braku własnych pomysłów, braku odwagi a nawet wstydu. Pomimo to, zdecydowana większość mieszkańców jest świadoma tego, że działalność w ekomuzeum może być dla nich nie tylko okazją do nabycia nowych umiejętności i kompetencji, ale przede wszystkim połączenia pasji z pracą. Z pełnym przekonaniem można stwierdzić, że ekomuzeum przyczyniło się do uaktywnienia miejscowej ludności. Świadczy o tym rosnące zainteresowanie prowadzeniem punktów ekomuzeum, czego odzwierciedleniem są plany poszerzenia oferty ekomuzeum o kolejne pięć kolejnych punktów. Ci mieszkańcy, którzy są świadomi szansy, jaką stwarza dla nich istnienie ekomuzeum, chętnie biorą udział w organizowanych szkoleniach i warsztatach (3 i 3 punkty).

1.11. Dzięki właściwym relacjom panującym pomiędzy menedżerami ekomuzeum a mieszkańcami, ci ostatni zdali sobie sprawę, że stanowią istotny element funkcjonowania ekomuzeum i tego obszaru. Istnieje grupa osób, która wspiera projekt ekomuzeum i regularnie uczestniczy w jego działaniach, na przykład podczas cyklicznych imprez, konkursów i rajdów. Osoby te stale oddziałują na rozwój ekomuzeum i doskonalą jego przyszłą ofertę. Ponadto, coraz większa liczba mieszkańców pragnie chronić lokalne dziedzictwo, o czym świadczy powstanie na terenie „Wrzosowej Krainy” kilku wiosek tematycznych, które są efektem funkcjonowania ekomuzeum. Powstały między innymi: „Wioska Sześciu Zbóż”, „Wioska Darów Lasu” oraz „Wioska Smaków”. Daje to menedżerom ekomuzeum jasny komunikat o sukcesie programu ekomuzeum w zakresie aktywizacji społeczności lokalnej (3 punkty).

1.12. Kadra zarządzająca ekomuzeum początkowo prowadziła liczne spotkania z mieszkańcami, panele dyskusyjne i akcje promocyjne. Podczas tych spotkań prowadzono dyskusje na temat zasobów dziedzictwa obszaru, jego historii i kultury. Wraz z mieszkańcami dokonywano inwentaryzacji zasobów materialnych i niematerialnych, starając się mapować zasoby „Wrzosowej Krainy” oraz wskazywać na najciekawsze i najatrakcyjniejsze walory tego obszaru. Efektem spotkań z mieszkańcami są punkty ekomuzeum udostępnione dla zwiedzających oraz mapa przyrodniczo-kulturowa ekomuzeum „Wrzosowa Kraina”, na którą naniesiono walory ekomuzeum. Mapa ta jest dostępna w każdym punkcie ekomuzeum oraz w siedzibie Fundacji „Wrzosowa Kraina” i Fundacji Ekologicznej „Zielona Akcja” (3 punkty).

Podsumowanie odpowiedzi dotyczących pierwszego obszaru

Podsumowując odpowiedzi uzyskane na pytania dotyczące pierwszego obszaru, można stwierdzić, że osoby koordynujące prace ekomuzeum są znane na mieszkańcom analizowanego obszaru i mają z nimi dobry kontakt. Często zasięgają ich opinii w ważnych kwestiach dotyczących ekomuzeum a także zachęcają do aktywizacji poprzez współorganizowanie szkoleń, warsztatów i imprez. Odpowiedź mieszkańców na te działania jest pozytywna, o czym świadczy poszerzenie oferty ekomuzeum oraz wdrażanie nowych pomysłów dotyczących ochrony dziedzictwa wsi i tworzenia wiosek tematycznych. Niestety menedżerowie nie przywiązują wystarczającej uwagi do szkolenia wolontariuszy i w sposób niewystarczający zachęcają do współpracy przedsiębiorców i stowarzyszenia działające w regionie. Menedżerowie ekomuzeum osiągnęli sukces w zakresie zaangażowania mieszkańców oraz uświadomienia im korzyści z funkcjonowania ekomuzeum.

W obszarze pierwszym, dotyczącym aktywności społeczności lokalnej, ekomuzeum „Wrzosowa Kraina” przyznano łącznie 41 punktów na 52 możliwe (78,85%).

Plan strategiczny ekomuzeum „Wrzosowa Kraina”

Drugi obszar działań ekomuzeum oceniany za pomocą kwestionariusza MACDAB dotyczy planu strategicznego ekomuzeum. Jedenaście pytań pozwala ocenić założenia statutu ekomuzeum, zdolność do współdziałania z innymi instytucjami oraz sposób prowadzenia badań na tym terenie.

2.1. Ekomuzeum „Wrzosowa Kraina” nie posiada statutu ani planu strategicznego. Jedynym formalnym dokumentem jest regulamin, który określa, jakie kryteria należy spełnić, aby móc otworzyć punkt ekomuzeum. Dokument ten ma charakter ogólny, brak w nim szczegółowych celów ekomuzeum, zakresu kompetencji podmiotów prowadzących poszczególne punkty ekomuzeum oraz metod aktywizujących mieszkańców. Kryteria stawiane punktom ekomuzeum określają jedynie ogólne cele działania punktu ekomuzeum, do których należy ochrona, kultywowanie i prezentowanie lokalnego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego. Regulamin ekomuzeum nie posiada cech dokumentu strategicznego, który wskazywałby sposoby przeciwdziałania sytuacjom kryzysowym oraz brak w nim także zalecanych metod aktywizacji społeczności lokalnej (2 punkty).

2.2. Organem decyzyjnym ekomuzeum „Wrzosowa Kraina” są jego menedżerowie: Anita Smoląg oraz Krzysztof Szustka, którzy spotykają się z ekomuzealnikami „Wrzosowej Krainy”. Nie są to spotkania cykliczne, lecz organizowane na bieżąco w celu rozwiązywania pojawiających się problemów, nowych pomysłów lub z okazji zbliżających się cyklicznych imprez. Na spotkaniach tych omawiane są sprawy bieżące ekomuzeum, ustalany jest kalendarz imprez, sposoby współpracy ekomuzealników prezentujących punkty podczas świąt regionalnych i lokalnych a także przedstawiane są wyniki dotychczasowych działań ekomuzeum. Z efektami tych spotkań można zapoznać się na stronie internetowej „Wrzosowej Krainy” oraz na portalu społecznościowym Facebook (3 punkty).

2.3. i 2.4. Menedżerowie ekomuzeum dużą wagę przywiązują do nawiązywania i podtrzymywania kontaktów z innymi ekomuzeami oraz organizacjami różnego typu, które współfinansują projekty ekomuzeum. Regulamin ekomuzeum tego nie eksponuje. Ekomuzeum „Wrzosowa Kraina” utrzymuje stały kontakt z pozostałymi ekomuzeami znajdującymi się na Dolnym Śląsku. Szczególnie bliskie relacje utrzymywane są z Ekomuzeum Rzemiosła w Dobkowie. Pracownicy dolnośląskich ekomuzeów chętnie dzielą się ze sobą zdobytymi doświadczeniami i uwagami, spotykając się nie tylko na oficjalnych zebraniach, ale także podczas wspólnych biesiad i spotkań nieformalnych. W 2012 roku z wizytą studyjną do „Wrzosowej Krainy” przyjechali między innymi ekomuzealnicy z Mazur, natomiast w 2013 roku ekomuzeum odwiedzili przedstawiciele Lokalnej Grupy Działania „Kraina Wzgórz Trzebnickich” oraz Lokalnej Grupy Działania „Dolina Baryczy”. Także ekomuzealnicy „Wrzosowej Krainy” wyjeżdżają poza granice swego regionu, by zapoznać się z funkcjonowaniem innych ekomuzeów. Przykładem takiego wyjazdu był udział dolnośląskich ekomuzealników w wycieczce do szwedzkiego ekomuzeum Bergslagen (1 i 4 punkty).

2.5. Założenia ekomuzeum, czyli ochrona i promocja dziedzictwa, są znane mieszkańcom obszaru, jednakże regulamin ekomuzeum nie sugeruje, jakich metod należy użyć, by zaktywizować lokalną społeczność do działania. Zgodnie z założeniami, ekomuzeum powinno prowadzić różne formy ekspozycji swoich zasobów, czyli prowadzić warsztaty lub pokazy, brać udział w festynach i innych imprezach oraz uczestniczyć w programach edukacyjnych. Jednak w regulaminie ekomuzeum nie ma żadnej wzmianki na temat sposobów uaktywniania mieszkańców (2 punkty).

2.6. Przed powołaniem do życia ekomuzeum nie zostały przeprowadzone badania zasobów obszaru, w celu opracowania wizji i określenia mocnych i słabych stron. Dokonano jedynie ogólnej identyfikacji i inwentaryzacji lokalnych zasobów, nie przeprowadzając analizy SWOT. W związku z tym nie została określona rang walorów ani ich potencjał istotny dla rozwoju ekomuzeum. Nie zostały zatem zidentyfikowane także zagrożenia i problemy jakie mogą pojawić się w trakcie funkcjonowania ekomuzeum. W regulaminie nie wspomina się też o barierach, jakie może napotkać ekomuzeum – tych związanych z lokalną społecznością a także wynikających z braku funduszy na rozwój ekomuzeum (2 punkty).

2.7. W regulaminie nie ma sformułowań dotyczących holistycznego spojrzenia w sposobie interpretacji dziedzictwa obszaru. Nie zatrudniono także żadnych specjalistów, którzy pomogliby zinterpretować specyfikę dziedzictwa obszaru ekomuzeum i zidentyfikować potencjalne trudności. Nie wspomina się także o lokalnych stowarzyszeniach, które w przyszłości mogłyby włączyć się w działanie ekomuzeum (1 punkt).

2.8. W regulaminie ekomuzeum brak jest także zapisów o konieczności prowadzenia dokumentacji. Pomimo tego, że zmiany na obszarze ekomuzeum są wyraźne widoczne, brak jest zapisów nakazujących prowadzenie dokumentacji dotyczącej dawnych i obecnych warunków życia na obszarze wsi, w których znajdują się punkty ekomuzeum. Ponadto, nie są organizowane wystawy ani inne formy dokumentujące życie w ekomuzeum w chwili obecnej. Coraz częściej w realizacją zadań ekomuzeum zainteresowane są nie tylko osoby starsze, lecz także te przed 35 rokiem życia. Dlatego dokumentacja zmian zachodzących w ekomuzeum powinna ukazać, w jaki sposób rozwój ekomuzeum wiąże się z rozwojem obszaru i zamieszkujących go ludzi (1 punkt).

2.9. W regulaminie brak jest jakiegokolwiek wskazówek dotyczących wykorzystania informacji na temat życia społeczeństwa zamieszkującego obszar „Wrzosowej Krainy” i ich wykorzystania w celu do wspierania rozwoju społecznego na tym obszarze. Na podstawie przeprowadzonych badań można stwierdzić, że w związku z utworzeniem ekomuzeum na obszarze „Wrzosowej Krainy”, mieszkańcy odczuli pozytywne tego skutki nie tylko kulturowe, ale także społeczne i ekonomiczne. Regulamin jednak pomija te wątki (1 punkt).

2.10. W regulaminie nie wspomina się o zależnościach między ochroną zasobów dziedzictwa a turystyką. Pomija się potrzebę zrównoważonego rozwoju, choć ochrona i promowanie dziedzictwa naturalnego i kulturalnego wiążą się z jego zachowaniem dla przyszłych pokoleń. Menedżerowie ekomuzeum zdają sobie sprawę, że to dla turystów jest przygotowywana oferta ekomuzeum oraz że odpowiednie przystosowanie do zwiedzania i interpretacja zasobów lokalnego dziedzictwa może przyczynić się do promocji całego regionu. Ze względu na swój jak na razie niewielki rozmiar, turystyka na tym obszarze nie powoduje szkód w środowisku naturalnym ani wśród lokalnej społeczności. Wręcz przeciwnie, lokalna kultura jest promowana, co przynosi ekonomiczne korzyści mieszkańcom. Regulamin nie określa także żadnych działań, które powinny zostać podjęte, w przypadku zauważenia negatywnego oddziaływania turystyki na obszar ekomuzeum (1 punkt).

2.11. Choć ekomuzeum w chwili obecnej prężnie się rozwija i doskonali ofertę, w regulaminie nie określono, w jaki sposób ekomuzeum mogłoby osiągnąć samodzielność finansową. Obecne działania ekomuzeum są w dużym stopniu współfinansowane przez Unię Europejską oraz ze środków własnych właścicieli punktów ekomuzeum. Nie jest to w żaden sposób określone przez regulamin ekomuzeum (1 punkt).

Podsumowanie odpowiedzi dotyczących drugiego obszaru

Zauważalne są wyraźne braki występujące w obowiązującym regulaminie ekomuzeum. Jest on zbyt ogólny, nie stawia przed ekomuzeum żadnych konkretnych celów, brak w nim zdefiniowanego rozdziału obowiązków pomiędzy ekomuzealnikami i jednostką koordynującą. Ponadto, regulamin nie precyzuje konieczności prowadzenia dokumentacji zmian, jakie zachodzą na obszarze ekomuzeum, nie wskazuje także sposobów przeciwdziałania sytuacjom kryzysowym. Jednakże, ekomuzeum utrzymuje stały kontakt z innymi ekomuzeami oraz chętnie udziela wskazówek zainteresowanym podmiotom.

Ekomuzeum „Wrzosowej Krainy” uzyskało w obszarze planu strategicznego 19 punktów na 44 możliwe (43,18%).

Zarządzanie lokalnym dziedzictwem

Ostatni obszar oceny ekomuzeum dotyczy zarządzania lokalnym dziedzictwem. Trzyście pytań kwestionariusza diagnozuje czy prowadzone są niezbędne badania oraz czy obszar ekomuzeum jest powszechnie znany. Ponadto, dają odpowiedź na pytanie, czy powstał system oceny i monitoringu świadczonych przez ekomuzeum usług.

3.1. Mianem wrzosowej krainy określa się tradycyjnie obszar sześciu gmin: Przemków, Lubin, Gromadka, Chojnów, Bolesławiec i Chocianów. Natomiast ekomuzeum „Wrzosowa Kraina” obejmuje konkretne miejsca na obszarze trzech gmin: Przemków, Chocianów i Gromadka. Specyfika ekomuzeum polega na tym, że nie mieści się ono w jednym budynku ani na terenie jednej gminy, lecz są to konkretne miejsca w poszczególnych miejscowościach: „Wrzosowa Chata” w Borówkach, „Pasieka Maja” w Krępie, „Piernikowy Świat Wandzi” w Przemkowie, „Dom Leśnika” w Duninowie, pracownia tkacka „Szara Przysiań” w Przemkowie oraz pracownia ceramiczna w Ostaszowie. Dzięki temu bardzo łatwo można określić zasięg terytorialny ekomuzeum „Wrzosowej Krainy”, który znane jest od 2006 roku (4 punkt).

3.2. Planując powstanie ekomuzeum dokonano jedynie inwentaryzacji lokalnych zasobów dziedzictwa, co ilustruje mapa przyrodniczo-kulturowa ekomuzeum. Zasoby te są dobrze znane mieszkańcom, ponieważ leżą w ich najbliższym, codziennym otoczeniu. Należą do nich między innymi pola wrzosowe oraz lasy z bogactwem swoich darów. Mieszkańcy obszaru są także świadomi istnienia wartości niematerialnych, czyli lokalnych tradycji wynikających z wielokulturowości, muzyki oraz historii, które są cały czas kultywowane

i przekazywane z pokolenia na pokolenie, chociażby podczas corocznych imprez i festiwali (3 punkty).

3.3. Dla obszaru ekomuzeum „Wrzosowa Kraina” nie przeprowadzono analizy SWOT, która pozwoliłaby ocenić wartość lokalnych zasobów dziedzictwa. Nie zostały przeprowadzone także żadne pogłębione badania obszaru ani analizy, które mogłyby w przyszłości zostać wykorzystane w celu usprawnienia funkcjonowania ekomuzeum. Mieszkańcy znają lokalne zasoby i są w stanie samodzielnie ocenić wartość każdego z nich. Jednak menedżerowie ekomuzeum nie przeprowadzili analizy, która pozwoliłaby mieszkańcom porównać własną ocenę zasobów z oceną wykonaną przez ekspertów (2 punkty).

3.4. Granice ekomuzeum nie zostały określone z uwzględnieniem położenia występujących na obszarze zasobów dziedzictwa. Zasoby, na których opiera się oferta ekomuzeum, sięgają dalej niż jego granice, są bowiem położone na całym obszarze wrzosowej krainy, a nie tylko na obszarze ekomuzeum. Dzięki temu, ekomuzeum może stale poszerzać swą ofertę, gdyż położenie zasobów znacznie wykracza poza przyjęte początkowo granice ekomuzeum. Dwa spośród pięciu planowanych nowych punktów ekomuzeum („Skrzydlate Niebo” w Konradówce oraz „Piaskowy Las” w Czernikowicach), położone są w gminie Chojnów, która dotychczas nie była ujęta w ofercie ekomuzeum. W związku z tym, ofertę ekomuzeum można łatwo poszerzyć o atrakcje w nowych gminach, bez konieczności modyfikacji jego nazwy (3 punkty).

3.5. i 3.6. Przed założeniem ekomuzeum nie zostały wykonane badania, których wyniki można by skonfrontować z celami wynikającymi ze statutu ekomuzeum. Większość działań, które mają miejsce we „Wrzosowej Krainie” są współfinansowane przez Unię Europejską. Korzystanie ze środków unijnych nie wynika z projektów ani analiz, powstałych przy planowaniu ekomuzeum, lecz z bieżącego zapotrzebowania. Osoby prowadzące punkty ekomuzeum śledzą na bieżąco programy, z których można otrzymać dofinansowanie prowadzonej działalności. Pozyskiwane środki pochodzą najczęściej ze środków Funduszu Inicjatyw Obywatelskich oraz ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich – z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Programu LEADER. Jednym z najnowszych projektów jest pozyskanie przez ekomuzealników środków z działania „Małe Projekty” na promocję ekomuzeum „Wrzosowa Kraina”. W 2014 roku punkty ekomuzeum zostaną dzięki temu jednolicie oznakowane, przygotowane zostaną widokówki, wizytówki, jednolite banery oraz utworzona zostanie dedykowana strona internetowa ekomuzeum. Udział w programach Unii Europejskiej znacznie ułatwił wdrożenie nowych projektów w ekomuzeum. Umożliwiło to także rozwój regionu i lokalnej społeczności. Dodatkowo, projekty ekomuzeum są dofinansowywane ze środków państwowych, a także współfinansowane ze środków własnych właścicieli poszczególnych punktów ekomuzeum (1 i 3 punkty).

3.7. i 3.8. Ekomuzeum „Wrzosowa Kraina” chętnie korzysta z pomocy i współpracy z innymi organizacjami i stowarzyszeniami. Współpracuje z Przemkowskim Ośrodkiem Kultury oraz Kołem Stowarzyszenia Łemków z Przemkowa, którego członkinie prowadzą warsztaty malowania pisanek zgodnie z łemkowską tradycją. Ekomuzeum utrzymuje stały kontakt z kapelą łemkowską „OKMEL”, zespołem folklorystycznym „Echo” oraz Dziecięco-Młodzieżową Orkiestrą Dętą z Przemkowa, które swoimi występami wzbogacają lokalne imprezy. Wyżej wymienione organizacje nie wpływają na decyzje podejmowane przez menedżerów ekomuzeum. Ponadto, ekomuzeum nawiązało kontakt i stale współpracuje z Fundacją Ekologiczną „Zielona Akcja”, która organizuje lekcje w przyrodzie na terenie „Wrzosowej Krainy”. Przy obsłudze większej liczby turystów, na przykład podczas corocznych imprez, chętnie pomagają przewodnicy z Koła Przewodników PTTK „Po Ziemi Przemkowskiej”, którzy oprowadzają turystów po „Wrzosowej Krainie” i promują dziedzictwo przyrodnicze (3 i 3 punkty).

3.9. Zdaniem menedżerów, większość mieszkańców jest zaangażowana w działania ekomuzeum, gdyż mają oni silne poczucie przynależności do tego miejsca i zależy im na rozwoju tego obszaru. Osoby te chętnie pielęgnują lokalne tradycje oraz promują lokalne produkty. Jednakże części społeczności lokalnej nie zależy na rozwoju wsi, ani na podtrzymywaniu tradycji. O tym jak duże kontrowersje wzbudzają czasem wśród mieszkańców sprawy dotyczące ekomuzeum, świadczy fakt, że część mieszkańców nie wyraziła zgody na wprowadzenie we wsi nazw ulic, które odnosiłyby się do konkretnego waloru wsi czy punktu ekomuzeum. Na przykład nie wyrażono zgody na wprowadzenie nazwy „ulica Torfowa” na określenie drogi prowadzącej na torfowiska lub nazwy „ulica Wrzosowa” na określenie drogi prowadzącej do punktu ekomuzeum „Wrzosowa Chata” (3 punkty).

3.10. Jednym z celów utworzenia ekomuzeum było otoczenie ochroną i prezentowanie lokalnego dziedzictwa naturalnego i kulturalnego. Na etapie planowania ekomuzeum, mieszkańcy obszaru mieli możliwość wyrażenia opinii na temat form interpretacji dziedzictwa podczas spotkań organizacyjnych. Powstanie ekomuzeum przyczyniło się do zmiany postaw wśród mieszkańców: wraz z rozwojem ekomuzeum, mieszkańcy coraz chętniej włączają się w projektowanie jego rozwoju, składają propozycje dotyczące rozwoju oferty i jej udoskonalenia. Ponadto, lokalna społeczność stała się bardziej otwarta nie tylko na obcych ludzi, ale także na nowe inicjatywy (3 punkty).

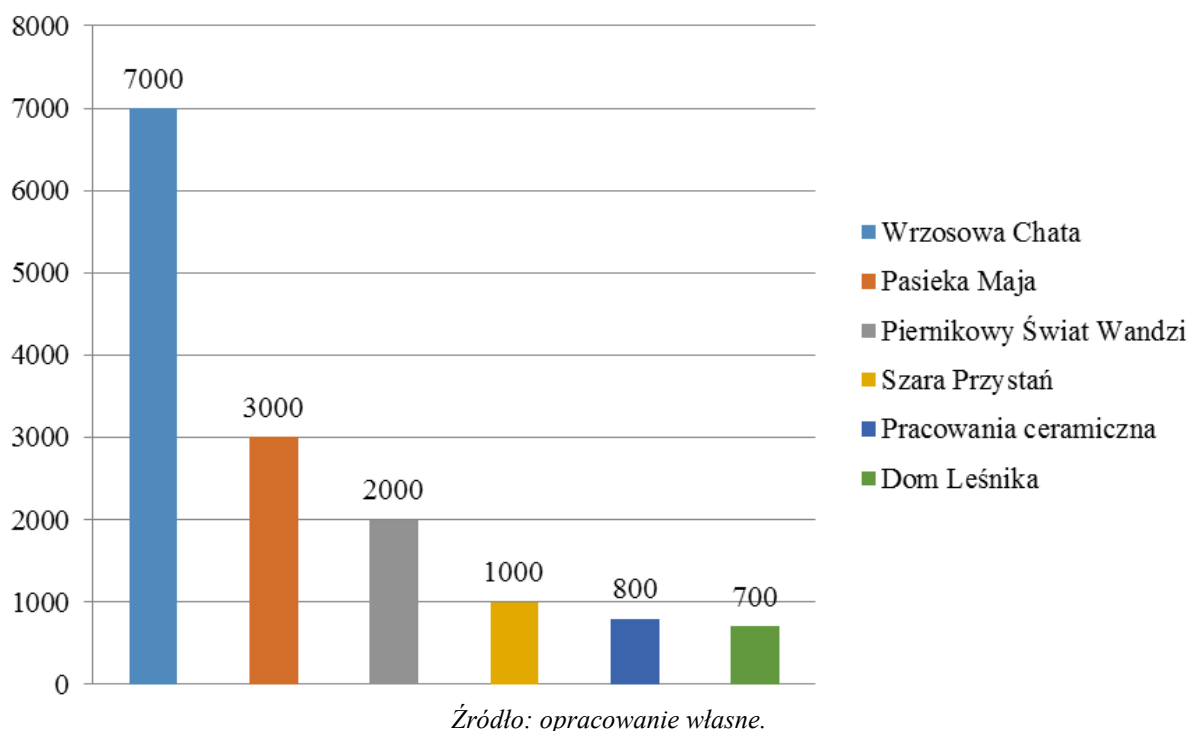
3.11. Na obszarze ekomuzeum nie są tworzone żadne wystawy, które ukazywałyby odwiedzającym, a jednocześnie uświadamiały mieszkańców jak duże zmiany zaszły w miejscowościach dzięki realizowaniu programu ekomuzeum. Zmiany te są widoczne, głównie w miejscach, gdzie znajdują się poszczególne punkty ekomuzeum. Jedyną formą wystaw realizowaną przez ekomuzeum, jest prezentowanie poszczególnych jego punktów na corocznych imprezach „Wrzosowej Krainy” oraz promocja ekomuzeum na różnych imprezach organizowanych poza obszarem „Wrzosowej Krainy”. Prezentacje takie miały miejsce we Wrocławiu podczas Ekologicznego Dnia Dziecka, na imprezie „Dolnośląska Wieś Zaprasza”, podczas Dni Otwartych Doradztwa Rolniczego w Piotrowicach, a także za granicą – podczas Wiosennego Jarmarku Produktu Lokalnego, Regionalnego, Rzemiosła i Tradycji w Wartha w Niemczech. Jak twierdzi jeden z założycieli ekomuzeum, „wystawy nie są teraz chodliwe, lepiej zaprezentować się w formie warsztatu” [Szustka, informacja ustna]. Sporadycznie Gminny Ośrodek Kultury i Sportu w Gromadce, organizuje czasowe wystawy dotyczące między innymi historii konkretnego święta, na przykład „Święta Wrzosa” (1 punkt).

3.12. Pomocą w zrozumieniu i docenieniu lokalnego dziedzictwa służą warsztaty, w których mogą brać udział mieszkańcy krainy, a także coroczny spacer z przewodnikiem po okolicy a także liczne kolportowane broszury. W każdym punkcie ekomuzeum dostępne są ulotki na temat produktów „Wrzosowej Krainy”, punktów ekomuzeum oraz przyrody „Wrzosowej Krainy”. Są one tworzone z myślą o turystach, jednak mieszkańcy krainy mają do nich również dostęp. Spośród lokalnej społeczności, z oferty ekomuzeum najczęściej korzystają dzieci, dla których udział w warsztatach tkania, rozpoznawania ziół lub odlewania świeczek, jest prawdziwą przyjemnością i okazją do poznania nowych umiejętności. Dorośli mieszkańcy „Wrzosowej Krainy” mniej chętnie korzystają z oferty warsztatów proponowanych przez ekomuzealników (2 punkty).

3.13. Niewątpliwą wadą sposobu zarządzania ekomuzeum jest fakt, iż menedżerowie nie zdefiniowali żadnego systemu oceny jakości świadczonych usług. Osoby prowadzące punkty ekomuzeum są świadome, że wysoka jakość świadczonych usług zapoczątkuje ponownymi wizytami w ekomuzeum, dlatego starają się zaspokajać potrzeby odwiedzających, oferując wysoką jakość usług. Jednakże brak jest jakiegokolwiek systemu oceny jakości usług oferowanych w ekomuzeum, ani nie są prowadzone badania satysfakcji odwiedzających. Od 2012 roku podejmowane są próby monitorowania liczby osób

odwiedzających ekomuzeum. Jednakże nie są one prowadzone w sposób zaplanowany. Na rycinie 2 przedstawiono szacunkową liczbę osób odwiedzających poszczególne punkty ekomuzeum w 2013 roku (na podstawie danych zebranych przez menedżerów ekomuzeum). Na obszarze ekomuzeum prowadzone są badania, wykonywane przez studentów różnych uczelni na potrzeby prac dyplomowych (1 punkt).

Rycina 2. Szacunkowa liczba odwiedzających poszczególne punkty ekomuzeum „Wrzosowej Krainy” w 2013 roku

Podsumowanie odpowiedzi dotyczących trzeciego obszaru

Zgromadzone informacje ukazują, że obszar ekomuzeum został poprawnie zdefiniowany i że jest on znany mieszkańcom krainy. Znane są także zasoby dziedzictwa naturalnego i kulturalnego. Jednakże nie zostały one w kompleksowy sposób zinwentaryzowane i nie zidentyfikowano możliwych zagrożeń. Zdecydowanym atutem ekomuzeum jest umiejętność wykorzystywania szans – korzystanie ze środków Unii Europejskiej oraz nawiązanie i utrzymywanie dobrych relacji z innymi ekomuzeami. Słabym punktem ekomuzeum jest brak systemu monitoringu świadczonych usług.

W obszarze dotyczącym zarządzania lokalnym dziedzictwem ekomuzeum „Wrzosowa Kraina” uzyskało 32 punkty na 52 możliwe do zdobycia (61,54%).

Punktacja końcowa

W tabeli 2 przedstawiono sumaryczną liczbę punktów uzyskanych przez ekomuzeum „Wrzosowa Kraina” podczas oceny wykonanej za pomocą kwestionariusza MACDAB.

Badanie za pomocą kwestionariusza MACDAB wykazało, że ekomuzeum „Wrzosowej Krainy” uzyskało 92 punkty na 148 możliwe (62,16%). Wynika z tego, że mieści się ono w środkowym przedziale punktowym (pomiędzy 75 a 111 punktami), co oznacza, że spełnia podstawowe kryteria funkcjonowania ekomuzeum. Jednakże w obszarze działania napotyka na pewne trudności, które wymagają wnikliwej analizy i wprowadzenia stosownych zmian. Najwyżej ocenionym obszarem działalności „Wrzosowej Krainy” jest aktywność społeczności lokalnej (78,84% punktów), zaś najniżej plan strategiczny i zarządzanie ekomuzeum (43,18% punktów).

Tabela 2. Liczba punktów uzyskanych przez ekomuzeum „Wrzosowa Kraina” w efekcie oceny za pomocą kwestionariusza MACDAB.

Kategoria	Oceniany obszar			Suma
	Aktywność społeczności lokalnej	Plan strategiczny i zarządzanie ekomuzeum	Zarządzanie lokalnym dziedzictwem	
Liczba punktów zdobytych przez „Wrzosową Krainę”	41	19	32	92
Maksymalna liczba punktów możliwych do zdobycia	52	44	52	148
Proporcja punktów zdobytych przez „Wrzosową Krainę” (w %)	78,84	43,18	61,53	62,16

Źródło: badania własne.

Podsumowanie i wnioski

Celem powyższej pracy była ocena ekomuzeum „Wrzosowej Krainy” przy użyciu kwestionariusza MACDAB. Starano się ustalić czy ekomuzeum „Wrzosowa Kraina” spełnia kryteria modelowego ekomuzeum.

Stwierdzono, że ekomuzeum „Wrzosowa Kraina” nie spełnia wszystkich kryteriów modelowego ekomuzeum. „Wrzosowa Kraina” uzyskała ogółem 92 punkty na 148 możliwych, co stanowi 62% maksymalnego wyniku. Świadczy to o licznych lukach w funkcjonowaniu ekomuzeum. Luki te stwierdzono zwłaszcza w zakresie przygotowania planu strategicznego oraz prowadzenia dokumentacji. Ekomuzeum „Wrzosowa Kraina” w obszarze przygotowania planu strategicznego zdobyło zaledwie 19 punktów na 44 możliwych (43%). W zakresie aktywności społeczności lokalnej ekomuzeum uzyskało aż 41 punktów na 52 możliwe (79%), co świadczy o największym sukcesie ekomuzeum w obszarze aktywizacji społeczności lokalnej.

Badania wykazały potrzebę wprowadzenia pewnych zmian w zarządzaniu i funkcjonowaniu ekomuzeum.

Przede wszystkim należałoby sporządzić statut ekomuzeum lub udoskonalić istniejący już regulamin, który powinien w sposób kompleksowy porządkować wszystkie działania ekomuzeum. W regulaminie powinny znaleźć się między innymi szczegółowe cele ekomuzeum oraz zakres obowiązków jednostek zarządzających jego poszczególnymi punktami. Statut ekomuzeum powinien także określać metody aktywizujące mieszkańców, zachęcać do nawiązywania kontaktu z innymi organizacjami zajmującymi się ochroną środowiska i zasobów dziedzictwa kulturowego. Ponadto, statut powinien określać sposób postępowania w przypadku sytuacji kryzysowych, zawierać adnotacje dotyczące turystyki na danym obszarze oraz podkreślać istotę rozwoju zrównoważonego, gdyż są to aspekty szczególnie ważne dla rozwoju obszaru „Wrzosowej Krainy”. Co więcej, statut powinien zawierać wskazówki dotyczące prowadzenia dokumentacji na temat zmian zachodzących na danym obszarze, by w przyszłości były one zachętą do dalszego rozwoju i działania. Dodatkowo, badania wykazały brak działań w zakresie przeprowadzenia analizy SWOT dla ekomuzeum. Jest to istotne narzędzie, które warto wykorzystać, by określić słabe i mocne strony ekomuzeum, a także wskazać szanse rozwoju oraz zagrożenia.

Po przeprowadzeniu badań nasuwają się także wnioski praktyczne. Istotne jest, by poprawić oznakowanie ekomuzeum „Wrzosowa Kraina”, gdyż drogi dojazdowe do punktów ekomuzeum nie posiadają żadnych drogowskazów, co znacznie utrudnia do nich dojazd. Ponadto, należy stworzyć specjalną stronę internetową ekomuzeum, by wyróżnić je spośród

wielu projektów realizowanych na terenie działania LGD „Wrzosowa Kraina”. Kluczowym aspektem jest także monitorowanie świadczonych usług. Powinno się stworzyć pewne narzędzia oceny jakości świadczonych usług oraz poziomu zadowolenia odwiedzających. By mieć całkowitą kontrolę nad właściwym funkcjonowaniem ekomuzeum, menedżerom ekomuzeum zaleca się przeprowadzenie co najmniej raz w roku samooceny, na przykład przy użyciu kwestionariusza MACDAB. Wnikliwa analiza własnych działań pozwoli wysunąć odpowiednie wnioski oraz wprowadzić konieczne zmiany.

Bibliografia:

- An L., Gjestrum J.A., 1999, *The ecomuseum in theory and practice: the first Chinese ecomuseum established*, Nordisk Museologi, nr 2, ss. 65–86
- Beteille R., 1996, *Le Tourisme vert*, Presses Universitaires de France, Paris.
- Borrelli N., Corsane G., Davis P., Maggi M., 2008, *Valutare un ecomuseo: come e perché. Il metodo MACDAB*, IRES, Torino.
- Boylan P., 1992, *Ecomuseums and the new museology - some definitions*, Museums Journal, t. 92, nr. 4, ss. 29-30.
- Burden M., 2007, *Museums and the Intangible Heritage: the Case Study of the Afrikaans Language Museum*, International Journal of Intangible Heritage, nr. 2, ss. 82-91.
- Corsane G., 2005, *From 'outreach' to 'inreach': how ecomuseum principles encourage community participation in museum processes*. Communication and Exploration - International Ecomuseum Forum, Zijin City Publishing House, Guizhou, China.
- Corsane G., 2006, *Using Ecomuseum Indicators to Evaluate the Robben Island Museum and World Heritage Site*, Landscape Research, t. 31, nr 4, ss. 399-416.
- Corsane G., Davis P., Elliot S., Maggi M., Murtas D., Rogers S., 2007a, *Ecomuseum evaluation: experiences in Piemonte and Liguria, Italy*, International Journal of Heritage Studies, t. 13, nr 2, ss. 101-116.
- Corsane G., Davis P., Elliot S., Maggi M., Murtas D. and Rogers S., 2007b, *Ecomuseum performance in Piemonte and Liguria, Italy: the significance of capital*, International Journal of Heritage Studies, t. 13, nr 3, ss. 223-239.
- Davis P., 1999, *Ecomuseums: A Sense of Place*, Leicester University Press, London.
- Davis P., 2011, *Ecomuseums: A Sense of Place*, Continuum, London.
- Deklaracja z Quebec z 12.10.1984, Quebec, Canada.
- Desvallées A., 1987, *L'esprit et la lettre de l'Écomusée*. In *Écomusées en France*, Agence Régional d'Ethnologie Rhône-Alpes and Écomusée Nord-Dauphiné, ss. 51-55.
- Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej 2008, *Rozporządzenie Komisji (WE) nr 483/2008 z dnia 30.05.2008*.
- Fundacja Ekologiczna „Zielona Akcja” 2011, materiał promocyjny *Ekomuzeum „Wrzosowej Krainy”*.
- Fundacja Ekologiczna „Zielona Akcja” 2011, materiał promocyjny *Produkty „Wrzosowej Krainy”*.
- Gjestrum J.A., 1992, *Norwegian Experience in the Field of Ecomuseums and Museums Decentralisation*, ICOM General Conference September 1992, Quebec, ICOFOM Study Series, nr. 25.
- Hamrin O., Hulander M., 1995, *The Ecomuseum Bergslagen*, Falun.
- Hong Yi S., 2010, *The comparison of the first and second generation of Chinese ecomuseums*, http://icme.icom.museum/fileadmin/user_upload/pdf/2010/Papers/Sabrina_Hong_Yi_paper_submission.pdf (07.04.2013).
- Hudson K., 1996, *Ecomuseums become more realistic*, Nordisk Museologi, nr. 2, ss. 11-19.
- Kazior B., 2008, *Żywa interpretacja dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego na przykładzie ekomuzeów*, [w:] Zaręba D. (red.) *Ekoturystyka i odkrywanie dziedzictwa - zbiór dobrych praktyk*, Fundusz Partnerstwa i Fundacja Partnerstwo dla Środowiska, Kraków, ss. 11-33.
- Keyes A. J., 1992, *Local Participation in the Cowichan and Chemainus Valleys Ecomuseum: An Exploration of Individual Participatory Experience*, The University of British Columbia.
- Kirshenblatt-Gimblett B., 2004, *Intangible Heritage as Metacultural Production*. Museum International, t. 56, nr 1-2, ss. 52-65.
- Kondracki J., 2009, *Geografia regionalna Polski*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.

- LGD Wrzosowa Kraina 2014, <http://kst-igd.pl/index.php?strona=galeria&id=20> (05.03.2014).
- Maggi M., Falletti V., 2000, *Ecomuseums in Europe. What they are and what they can be*, IRES, Torino.
- Mayrand P., 1994, *La reconciliation possible de deux langages*, Les Cahiers de développement local [Conférence des CADC du Quebec], y. 3, nr 2, ss. 3-5.
- Mayrand P., 1985, *The new museology proclaimed*, Museum, t. 37, nr 4, ss. 200-201.
- Mayrand P., 1998, *L'exposition à l'heure juste du développement local: cycle théorique de trois ans*, unpublished ms., Reinwardt Academy, Amsterdam.
- Mitura T., Buczek-Kowalik M., 2012, *Ekomuzea w Polsce - przykład nowej muzeologii i promocji dziedzictwa lokalnego*, http://www.unipo.sk/public/media/18398/Folia_geographica_2012_20_Mitura.pdf (27.01.2014).
- Rivard R., 1988, *Museums and ecomuseums - questions and answers*, [w:] *Okomuseumsboka - identitet, okologi, deltakelse*, (red.) Gjestrum J.A. and Maure M., ICOM, Tromso, Norway, ss. 123-128.
- Rivière G.H., 1985, *The ecomuseum: an evolutive definition*, Museum, t. 37, nr 4, ss. 182-183.
- Smoląg A., 2008, *Ekomuzeum Wrzosowej Krainy*, [w:] Zareba D. (red.) *Ekoturystyka i odkrywanie dziedzictwa - zbiór dobrych praktyk*, Fundusz Partnerstwa i Fundacja Partnerstwo dla Środowiska, Kraków 2008, ss. 30-33.
- Stefano M.L., Corsane G., 2008, *The applicability of the ecomuseum ideal in safeguarding intangible cultural heritage in North East England*, [w:] *World Heritage and Sustainable Development: Heritage 2008 International Conference*, (red.) Amoêda R., Lira S., Pinheiro C., Pinheiro F. i Pinheiro J.. Barcelos: Green Lines Institute, ss. 347-357.
- Stefano M., 2009, *Museums of the Future: using the ecomuseum ideal to promote and safeguard intangible cultural heritage*, http://events.sas.ac.uk/fileadmin/documents/postgraduate/Papers_London_Debates_2009/Stefano__Museums_of_the_Future.pdf (10.01.2014).
- Su D., 2005, *The Establishment and Sustainable Development of Ecomuseums in China*. Communication and Exploration - International Ecomuseum Forum, Guizhou, China.
- Sztumski J., 2010, *Wstęp do metod i technik badań społecznych*, Wydawnictwo Naukowe Śląsk, Katowice.
- Varine H. de, 1973, *A fragmented museum: the Museum of Man and Industry, Le Creusot-Montceau-les-Mines*, Museum, t. 25, nr 4, ss. 292-299.
- Varine H. de, 1988, *New museology and the renewal of the museum institution*, [w:] Gjestrum J.A., Maure M. (eds.) *Okomuseumsboka-identitet, okologi, deltakelse*, ICOM, Tromso, Norway, ss. 62-74.
- Varine H. de 1992, *L'Écomusée* [w:] *Vagues-une anthologie de la nouvelle muséologie*. (red.) Desvallées A., Editions Macon W. [Originally published in *La Gazette* (Association des musées canadiens), nr 11, ss. 28-40.
- Varine H. de, 1996, *Ecomuseums or community museums? 25 years of applied research in museology and development*, Nordisk Museologi, nr 2, ss. 21-26.
- Vergo P., 1991, *The New Museology*, Reaktion Books, London.
- Widawski K. (red.), 2009, *Turystyka kulturowa na Dolnym Śląsku - wybrane aspekty*, Instytut Geografii i Rozwoju Regionalnego Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław.
- Widawski K., 2011, *Wybrane elementy dziedzictwa kulturowego środowiska wiejskiego – ich wykorzystanie w turystyce na przykładzie Hiszpanii i Polski*, Rozprawy Naukowe Instytutu Geografii i Rozwoju Regionalnego Uniwersytetu Wrocławskiego, nr 17.
- Wrzosowa Kraina 2009, *Lokalna Grupa Działania Wrzosowa Kraina* http://wrzosowakraina.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=247&Itemid=218. (11.07.2013)
- Wrzosowa Kraina 2009, *Mapa przyrodniczo-kulturowa ekomuzeum „Wrzosowej Krainy”* http://wrzosowakraina.pl/Files/File/Ekomuzeum/WK_mapa_Ekomuzeum_Wrzosowej_Krainy.pdf. (30.07.2013)
- Wrzosowa Kraina 2010, *Ekomuzeum Wrzosowej Krainy – w zgodzie z naturą!* http://wrzosowakraina.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=358&Itemid=112. (05.03.2014)

- Wrzosowa Kraina 2010, *Ścieżki edukacyjne we Wrzosowej Krainie*
http://wrzosowakraina.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=365&Itemid=119.
(05.03.2014)
- Wrzosowa Kraina 2010, *Wrzosowa Chata w Borówkach*
http://wrzosowakraina.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=361&Itemid=115.
(05.03.2014)
- Wrzosowa Kraina 2011, *Piernikowy Świat Wandzi*
http://wrzosowakraina.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=742&Itemid=167.
(05.03.2014)
- Wrzosowa Kraina 2009, *Historia LGD* http://www.wrzosowakraina.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=678&Itemid=215. (11.07.2013)
- Wrzosowa Kraina 2010, *Imprezy plenerowe* http://wrzosowakraina.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=405&Itemid=110. (11.07.2013)
- Wrzosowa Kraina 2010, *Pasieka Maja w Krępie* http://wrzosowakraina.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=359&Itemid=113. (05.03.2014)
- Wrzosowa Kraina 2010, *Produkty i usługi* http://www.wrzosowakraina.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=401&Itemid=106. (05.03.2014)
- Wrzosowa Kraina 2010, *Zespoły muzyczne* http://wrzosowakraina.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=406&Itemid=111. (05.03.2014)
- Wrzosowa Kraina 2013, *Film informacyjny o „Wrzosowej Krainie”*
http://www.wrzosowakraina.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=871:film-informacyjny-o-wrzosowej-krainie&catid=38&Itemid=214. (10.07.2013)
- Zaręba D. (red.) 2008, *Ekoturystyka i odkrywanie dziedzictwa - zbiór dobrych praktyk*, Fundusz Partnerstwa i Fundacja Partnerstwo dla Środowiska, Kraków.
- Żuber Ł. (red.) 2008, *Lokalna Strategia Rozwoju Lokalnej Grupy Działania „Wrzosowa Kraina”*, Chocianów.

Application of the MACDAB method in evaluation of eco-museum "Wrzosowa Kraina"

Keywords: eco-museum, MACDAB, evaluation, Wrzosowa Kraina

Abstract

The paper presents a critical analysis of the concept of "a new museology" and eco-museum. The characteristics of eco-museum and elements that eco-museum differ from traditional museum was indicated. Further eco-museum "Wrzosowa Kraina" was characterized, and the method MACDAB used in the evaluation eco-museums was presented. In the empirical part of the paper, qualitative research conducted in the eco-museum "Wrzosowa Kraina" using a questionnaire MACDAB was presented. It was found that the eco-museum does not meet all the criteria of a model eco-museum. There were found numerous deficiencies in the preparation of the strategic plan and eco-museum documentation. Moreover, some successes were also evident, especially in the area of community development. At the end of the paper number of eco-museum product improvements were proposed.

ANEKS

KWESTIONARIUSZ OCENY EKOMUZEUM „MACDAB”

Kwestionariusz składa się z trzech tematycznych obszarów. W każdym obszarze znajdują się pytania główne (pogrubioną czcionką) oraz pytania pomocnicze. Przy każdym pytaniu należy wpisać odpowiednią liczbę punktów. Punkty przyznaje się według skali od 1 do 4, gdzie 1 oznacza „zdecydowanie nie”, 2 – „raczej nie”, 3 – „raczej tak” oraz 4 – „zdecydowanie tak”. W polu „Komentarz” należy wpisać odpowiedź na pytania pomocnicze np. liczba spotkań, szkoleń, nazwa współpracującego ekomuzeum czy organizacji.

Obszar 1. - Aktywność społeczności lokalnej

	Czy ekomuzeum spełnia następujące kryteria dotyczące zaangażowania i udziału społeczności lokalnej?	Liczba punktów
1.1	Czy ekomuzeum zarządzają osoby powszechnie znane w społeczeństwie, czyli czy mieszkańcy wiedzą, do kogo zwrócić się w celu uzyskania informacji o działaniach ekomuzeum, przedstawienia swoich sugestii czy skarg dotyczących funkcjonowania ekomuzeum? Czy w ciągu ostatnich dwóch lat z kierownictwem ekomuzeum kontaktowały się jakieś osoby w celu uzyskania informacji, porad czy przedstawienia nowych pomysłów?	4
1.2	Czy menedżerowie ekomuzeum zbudowali pozytywne relacje ze społeczeństwem lokalnym – czy istnieje sieć osób z tego terytorium, w tym mieszkańców, naukowców oraz przedsiębiorców lokalnych zainteresowanych współpracą? Ile zostało zorganizowanych publicznych spotkań w ciągu ostatnich dwóch lat? Czy spotkania te zostały zaproponowane przez menedżerów ekomuzeum czy przez inne podmioty?	3
1.3	Czy dłożono starań, aby stworzyć sieć informacyjną skierowaną do społeczności lokalnej (np. strony internetowe, biuletyny, spotkania)? Jakie są stosowane narzędzia dla upowszechniania informacji: od bardziej „pasywnych” (np. plakaty), do bardziej „aktywnych” (np. spotkania)?	4
1.4	Czy zachęca się i szkoli wolontariuszy, w celu włączenia ich w działania ekomuzeum? W jaki sposób zachęca się do kontaktu z kierownictwem ekomuzeum? Czy ekomuzeum jest w stanie przeprowadzić program szkoleniowy dla wolontariuszy?	2
1.5	Czy zachęca się do uczestnictwa w życiu ekomuzeum lokalnych rzemieślników, artystów, muzyków, malarzy, pisarzy, aktorów? Jak wiele inicjatyw nawiązania kontaktu zostało podjętych w ciągu ostatniego roku?	3
1.6	Czy zachęca się mieszkańców do współpracy z ekomuzeum (np. przez odwiedzenia witryny internetowej ekomuzeum, gdzie znaleźć można doraźne programy dla stowarzyszeń, przedsiębiorstw, szkół, instytucji edukacyjnych czy grup osób niepełnosprawnych)? Czy działania zewnętrzne skierowane są głównie do mniejszych podmiotów i grup? Czy ekomuzeum jest w stanie zachęcić do współpracy stowarzyszenia, podmioty na ogół niezaangażowane w działalność ekologiczną?	3

	Czy ekomuzeum spełnia następujące kryteria dotyczące zaangażowania i udziału społeczności lokalnej?	Liczba punktów
1.7	Czy menedżerowie ekomuzeum przełamali bariery między miejscową ludnością a organami administracji publicznej (np. przez organizowanie grup dyskusyjnych)? Czy mieszkańcy byli zaangażowani w realizację projektów i konkretnych działań, które miały uświadomić im konieczność współpracy? Jakie narzędzia zostały wykorzystane do pokonania barier?	3
1.8	Czy w kontakcie z mieszkańcami stosuje się prosty i zrozumiały język w miejsce języka naukowego? Czy patrząc na projekt ekomuzeum, różne osoby niezależnie od pochodzenia kulturowego, są w stanie bez większych trudności, ocenić jakie korzyści mogą czerpać z tego projektu? Czy program ekomuzeum i jego ważniejsze dokumenty zostały przetłumaczone w lokalnym dialekcie?	3
1.9	Czy przyjęta strategia i polityka działania angażują miejscową ludność? Czy informacje zebrane od mieszkańców mają wpływ na politykę ekomuzeum? Czy jakiegokolwiek plany i decyzje dotyczące ekomuzeum zostały podjęte pod wpływem pewnych sugestii mieszkańców?	4
1.10	Czy miejscowa ludność jest świadoma, że działalność w ekomuzeum może być dla nich okazją do nabycia nowych umiejętności? Czy zaspokojono popyt na zdobycie nowych kompetencji poprzez organizację stosownych szkoleń? Czy można powiedzieć, że projekt ekomuzeum przyczynił się uaktywnienia miejscowych? Czy można wskazać kilka przykładów, które to potwierdzą? Ile szkoleń dla mieszkańców jest prowadzonych obecnie?	3
1.11	Czy mieszkańcy dostrzegli wartość swojej roli i w związku z tym wspierają projekt ekomuzeum? Czy uczestniczą regularnie w działaniach ekomuzeum i reagują na jego różne inicjatywy? Jakiego rodzaju informacje zwrotne otrzymują władze ekomuzeum od mieszkańców?	3
1.12	„Mapa gminna” to narzędzie, za pomocą którego mieszkańcy mogą ująć w kontury i przedstawić swoją historię, kluczowe aspekty swojej kultury i dziedzictwa. To coś więcej niż inwentaryzacja walorów, bo zawiera w sobie także elementy niematerialne. Czy tworzono i wykorzystywano „mapy gminne” nie tylko jako środek do identyfikacji zasobów danego terytorium, ale również jako zachętę do współpracy? Czy najbardziej oczekiwanym rezultatem „map gminnych” było kształtowanie nowych projektów? Czy ich rezultaty są dobrze znane społeczeństwu?	3
1.13	Czy mieszkańcy uznają markę ekomuzeum i mają do niej pozytywny stosunek? Czy cele ekomuzeum są znane mieszkańcom? Czy mieszkańcy zgadzają się z nimi?	3
	SUMA	41

Obszar 2. - Plan strategiczny, zarządzanie i procesy decyzyjne

	Czy ekomuzeum spełnia następujące kryteria dotyczące definiowania strategii, lokalnych rządów oraz procesów decyzyjnych?	Liczba punktów
2.1	Czy istnieje statut ekomuzeum, zatwierdzony przez społeczność lokalną, zachęcający różne podmioty do zaangażowania w działalność ekomuzeum (stowarzyszenia, organizacje, firmy, osoby prywatne)? Czy w dokumencie tym są wyraźnie zdefiniowane cele, które chce osiągnąć ekomuzeum? Czy jest w nim wyraźnie zdefiniowany zakres kompetencji każdego uczestniczącego podmiotu? Czy statut był wielokrotnie używany w ostatnich latach? Czy dokument ten był używany w sytuacjach stawienia czoła trudnym decyzjom? Czy okazał się przydatny, dając sugestie na temat metod, jakie powinny zostać zastosowane? W przypadku gdy dokument ten przestał obowiązywać lub ekomuzeum nie ma statutu, proszę odpowiedzieć w oparciu o inne dokumenty, które określają i wyjaśniają sposób funkcjonowania ekomuzeum. W przypadku braku takiego typu dokumentu, myślisz, że mógłby on być przydatny?	2
2.2	Czy kierownictwo ekomuzeum to zbiór osób, które spotykają się regularnie, podejmują kluczowe decyzje, rozwiązują główne problemy i niosą poprawki? Czy menedżerowie ekomuzeum posiadają program każdego spotkania? Czy sporządzają protokoły z posiedzeń? Czy w ciągu ostatnich dwóch lat grupa ta się spotykała? Czy kierownictwo przedstawia wyniki dotychczasowych działań? W przypadku braku kierownictwa lub grupy decyzyjnej, czy istnieje nieformalna struktura zdolna do podejmowania strategicznych i operacyjnych decyzji?	3
2.3	Czy statut podkreśla ważność budowania relacji ekomuzeum z różnymi organizacjami na wszystkich poziomach, w tym organizacji Unii Europejskiej, regionu, województwa i ministerstw, które mogą wspierać i finansować różne projekty ekomuzeum? Czy współpraca ekomuzeum z różnymi państwowymi organizacjami w ciągu ostatnich dwóch lat, wynika ze statutu? Czy w przypadku braku dokumentu tego rodzaju, był odczuwany jego niedobór w pewnych okolicznościach?	1
2.4	Czy ekomuzeum stara się zachować żywy dialog z innymi ekomuzeami w kraju i na świecie? Czy często współpracuje z innymi ekomuzeami, wymieniając między sobą pomysły i opinie? Czy są planowane wspólne spotkania w celu rozwiązania problemów? Czy inne ekomuzea kontaktują się w celu omówienia ich pomysłów i problemów?	4
2.5	Czy strategia ekomuzeum sugeruje jakie stosować metody, by stymulować miejscową ludność do podejmowania działań i samoorganizacji? Czy jakiegokolwiek zainteresowane podmioty (np. stowarzyszenia) wdrożyły projekty wpisujące się w cele strategii ekomuzeum? Czy strategia ekomuzeum jest dobrze znana społeczeństwu lokalnemu?	2

	Czy ekomuzeum spełnia następujące kryteria dotyczące definiowania strategii, lokalnych rządów oraz procesów decyzyjnych?	Liczba punktów
2.6	Czy zostały przeprowadzone projekty badawcze dotyczące zasobów danego terytorium w celu opracowania wizji ekomuzeum? Czy badania te wskazały główne zasoby lokalnego dziedzictwa i ich potencjał w zakresie rozwoju ekomuzeum? Jakie badania lokalnego dziedzictwa zostały opracowane? Czy zostały przeprowadzone badania na konkretne tematy np. dotyczące geologii, biologii, historii, tradycji, gastronomii, architektury oraz lokalnego przemysłu? Czy pomysły mieszkańców zostały uwzględnione w strategii ekomuzeum? Czy strategia bierze pod uwagę problemy jakie mogą pojawić się w przyszłości?	2
2.7	Czy strategia ekomuzeum wspiera przyjęcie holistycznego podejścia do interpretacji terytorium? Czy strategia ekomuzeum bierze pod uwagę także lokalne stowarzyszenia nie uczestniczące jeszcze w projekcie ekomuzeum? Czy zatrudniono specjalistów do wyjaśnienia specyfiki terenu, na którym znajduje się ekomuzeum? Czy podjęto próbę identyfikacji problemów związanych z obszarem ekomuzeum, np. związane z geologią, krajobrazem, mieszkańcami?	1
2.8	Czy strategia ekomuzeum zachęca do prowadzenia dokumentacji na temat dawnych i obecnych warunków życia na tym terenie? Czy osoby poniżej 30-35 lat z obszaru, na którym mieści się ekomuzeum, są zainteresowane osiaganiem celów ekomuzeum? Czy zostały podjęte próby dokumentacji współczesnego życia na obszarze ekomuzeum np. poprzez organizowanie wystaw?	1
2.9	Czy w strategii określonej w statucie poświęca się uwagę temu w jaki sposób informacje odnoszące się do życia w społeczeństwie w przeszłości i w chwili obecnej mogą być wykorzystywane do wspierania rozwoju społecznego, mając pozytywne skutki społeczno-ekonomiczne i kulturowe? Czy istnieją przykłady, z których wynika, że zagadnienia omawiane w strategii są ważne dla funkcjonowania środowiska lokalnego (obywateli, władz)?	1
2.10	Czy strategia zachęca do pozytywnych relacji między dziedzictwem a turystyką (turystyka kulturowa, ekoturystyka), a ponadto promuje rozwiązania zrównoważone? Czy turystyka może powodować problemy na danym terenie (przeludnienie, inflacja, uszkodzenie krajobrazu, utrata lokalnej kultury, brak korzyści dla lokalnej społeczności)? Czy przyjęta strategia sugeruje konkretne działania w celu uniknięcia tych zagrożeń lub proponuje nowe rozwiązania?	1
2.11	Czy strategia określa działania, zmierzające do usamodzielnienia ekomuzeum w kategoriach finansowych, zasobów ludzkich i materialnych? Jeśli w ostatnich latach ekomuzeum miało problemy o charakterze finansowym, to czy strategia proponuje określone rozwiązania? Czy trudności te mogą zagrozić istnieniu ekomuzeum?	1
	SUMA	19

Obszar 3. - Zarządzanie lokalnym dziedzictwem

	Czy ekomuzeum spełnia następujące warunki dotyczące zarządzania lokalnym dziedzictwem?	Liczba punktów
3.1	Czy ekomuzeum obejmuje zdefiniowany obszar? Czy obszar ten ma nazwę? Jak długo jest znany pod tą nazwą? Jeśli nazwa ta jest używana wśród mieszkańców, to czy potrafią określić dokładnie terytorium tego obszaru?	4
3.2	Czy dokonano identyfikacji lokalnych zasobów? Czy mieszkańcom i turystom znany jest zasięg terytorialny naturalnych zasobów? Czy są im znane wartości niematerialne (np. ustna tradycja, mówiona historia, tradycje, język, festiwale, muzyka, tańce)?	3
3.3	Czy mieszkańcom są znane lokalne zasoby i są oni w stanie określić wartość każdego z nich? Czy przeprowadzono analizę SWOT dla każdego zasobu? Czy analiza SWOT znajduje się w dokumentach ekomuzeum? Czy mieszkańcy dzielą wyniki tej analizy? Czy mocne i słabe strony ekomuzeum są tak samo postrzegane przez kierownictwo i mieszkańców?	2
3.4	Czy granice ekomuzeum zostały określone z uwzględnieniem zasobów terytorialnych? Czy z dołączeniem nowej gminy do ekomuzeum wiąże się skomplikowana procedura? Czy obszar ekomuzeum można łatwo powiększyć bez modyfikacji jego nazwy i celów?	3
3.5	Czy analizy i badania przeprowadzone przez publiczne organy administracji zostały wykorzystane do ułatwienia funkcjonowania ekomuzeum? Czy badania te zostały porównane z planami i celami ekomuzeum? Czy omówiono podobieństwa i różnice między nimi (analizy/cele ekomuzeum)? Jeśli zaistniały między nimi podobieństwa, to czy zostały one omówione jako potencjalne korzyści tych planów?	1
3.6	Czy pakiety terytorialne i zintegrowane projekty były analizowane i zostały wykorzystane w planowaniu ekomuzeum? Czy ekomuzeum uczestniczy w projektach Unii Europejskiej? Jeśli tak, to jakie przyniosły one rezultaty w zakresie wiedzy i relacji między mieszkańcami a kierownictwem? Czy projekty te miały pozytywny wpływ na wdrażanie nowych projektów w ekomuzeum?	3
3.7	Czy nawiązano kontakt z innymi organizacjami, które zajmują się kwestiami związanymi z dziedzictwem kulturowym? Czy sposób działania między nimi jest w pełni zrozumiały? Czy spotkania pomiędzy tymi podmiotami odbywają się regularnie? Czy te inne organizacje mają w jakiś sposób wpływ na decyzje podejmowane przez ekomuzeum, np. wzywając do wykonania lub zaniechania jakiegoś projektu?	3
3.8	Czy zostały nawiązane kontakty ze stowarzyszeniami lokalnych i regionalnych wolontariuszy, których interesują kwestie odnoszące się do dziedzictwa przyrodniczego? Użyj pytań zawartych w punkcie 3.7, by dać odpowiedź na powyższe pytanie.	3

	Czy ekomuzeum spełnia następujące warunki dotyczące zarządzania lokalnym dziedzictwem?	Liczba punktów
3.9	Czy z punktu widzenia kierownictwa ekomuzeum, miejscowa ludność jest bezpośrednio zaangażowana we współpracę w ekomuzeum, ponieważ mają silne poczucie przynależności do tej ziemi? Czy miejscowa kuchnia jest zawsze obecna w menu? Czy ludzie używają tradycyjnych nazw do wskazania miejsc zamiast nazw oficjalnych? Czy niektóre decyzje dotyczące lokalizacji i wielkości lokalnej kultury doprowadziły do dyskusji i nieporozumień między mieszkańcami a władzami ekomuzeum? Czy mieszkańcy w jakikolwiek sposób wyrażali swoje zdanie na temat niektórych form ochrony lokalnego dziedzictwa?	3
3.10	Czy celem utworzenia ekomuzeum było utrzymanie żywej pamięci i ujawnienia informacji na temat tego terytorium? Czy miejscowa ludność wyraziła opinię na temat powstania ekomuzeum (dotyczące miejsca, wystaw, działań)? Czy mieszkańcy zgadzają się ze sposobem prezentacji ich miejsca zamieszkania i ich samych? Czy powstanie ekomuzeum przyczyniło się do powstania nowych form zachowania i zmiany postawy wśród mieszkańców?	3
3.11	Czy stworzono czasowe wystawy, które pozwalają mieszkańcom obserwować jak zmieniło się ich miejsce zamieszkania? Jeśli te wystawy zostały zrealizowane należy odpowiedzieć na pytania powyżej. Jeśli nie zostały zrealizowane, to dlaczego (brak pieniędzy, zainteresowania)? Czy wystawy te pobudzają do zmian lokalną społeczność?	1
3.12	Czy powstały zajęcia, które pomagają mieszkańcom zrozumieć i docenić lokalne dziedzictwo (spacery z przewodnikiem, ulotki)? Czy wiadomo ile osób korzysta z tej oferty ekomuzeum?	2
3.13	Czy zdefiniowano system oceniania i monitorowania świadczonych usług? Czy jest ktoś, kto zajmuje się sprawdzaniem skuteczności i jakości świadczonych usług? Czy istnieją pewne obiektywne elementy, pozwalające ocenić świadczone usługi?	1
	SUMA	32